

מקורות צורת הדף "ליטול" או "לקבל": מהות שכר המצוות

לקוטי שיחות חלק כ"ט, ואתחנן ג'

תשלב

דברים ז ואתחנן

אונקלוס

הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בֵּיַד חֹזֶקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פֶּרַעַה מִלִּדְ-מִצְרַיִם: מַפְטִיר

ט וידעת כי־יהוה אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותו מצותיו לאֵלֶּךָ דֹּר: י ומשלים לשנאיו אל־פָּנָיו להאבירו לא יאחר לשנאיו אל־פָּנָיו יִשְׁלֶם־לוֹ: יא ושמרת את־המצוה ואת־החקים ואת־המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: פ פ פ

זי תכונן בידא תקיפא ופרקך מבית עבדותא מידא דפרעה מלכא דמצרים: ט ותדע ארי זי אלהך הוא אלהים אלהא מהימנא נטר קימא וחסדא לרחמוהי ולנטרי פקודוהי לאלפי דרין: י ומשלם לסנאוי טבון דאנון עבדין קדמוהי בטייהון לאובדיהון לא מאחר עובד טב לסנאוי טבון דאנון עבדין קדמוהי בטייהון משלם להון: יא ותטר ית תפקדתא וית קימא וית דינא די אנא מפקד לך יומא דין למעבדהון:

קי"ח פסוקים, עזיא"ל סימן. ומפטירין נחמו נחמו עמי, בישעיה פרק מ':

רש"י

העושין מיראה: (י) ומשלים לשנאיו אל פניו. נחיו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזינו מן העולם הבא (ראה מנחם יען ויבש ט): (יא) היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם (עירובין כג): חסלת פרשת ואתחנן

(ט) לאֵלֶּךָ דֹּר. ולהלן הוא אומר (לעיל ה י) לאלפים, כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל 'לאהביו' העושין מאהבה ששכרם יותר גדול הוא אומר 'לאלפים' (סוטה לא): לאהביו. אלו שעושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו

שפתי חכמים הקצר

משלם גמולם הטוב, ובסיפא כתיב 'להאבירו' (מנח"י עפ"י רא"ם). ג. פירוש, שמלת 'היום' דבוק עם 'לעשותם', לא עם 'מצוך' דלעיל מיניה, כי לא היה הציווי היום (מנח"י עפ"י רא"ם). חסלת פרשת ואתחנן

כמו 'משורר עניים מאנקת אביונים' (תהלים יב ו), ולא 'מן' כבשאר מקומות (מנח"י עפ"י רא"ם). ד. בלומר, העושים מיראה 'לאֵלֶּךָ דֹּר', והעושים מאהבה 'אלפים דֹּר' (מנח"י עפ"י גמרא שם). ה. דאם לא כן קשיא רישא לסיפא, דברישא 'וימשלם לשנאיו אל פניו' משמע דאף לשנאיו

הפטרת ואתחנן

הפטרה לפרשת ואתחנן (ישעיה מ א-כו)

אלהיכם: י הנה אדני יהוה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שברו אתו ופעלתו לפניו: יא פרעה עדרו ירעה בזרעו יקבץ מלאים ובחיקו ישא עלות ינהל: יב מירמך בשעלו מים ושמים בזרת תבן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלם הרים וגבעות במאזנים: יג מיתכן את־רוח יהוה ואיש עצתו יודיענו: יד את־מי נועץ ויבינהו וילמדהו בארץ משפט וילמדהו דעת ודרך תבונות וידיענו: טו הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים כדק יסול: טז ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה: יז כל־הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו: יח ואלימי תדמיון אל ומה־דמות תערכו לו: יט הפסל נסד חרש וצור בזהב ירקענו ורתקות

מ א נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם: ב דברו עלי לב ירושלם וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד יהוה בפלים בכל־חטאתיה: ג קול קורא במדבר פנו דרך יהוה ישרו בערבה מסלה לאלהינו: ד כל־גיא יגשא וכל־הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה: ה וגגלה כבוד יהוה וראו כל־בשר יחדו כי פי יהוה דבר: ו קול אמר קרא ואמר מה אקרא כל־הבשר חציר וכל־חסדו בצ"ח השדה: ז יבש חציר נבל צ"ח כי רוח יהוה נשבה בו אבן חציר העם: ח יבש חציר נבל צ"ח ודבר־אלהינו יקום לעולם: ט על הר־גבה עלי־לך מבשרת צ"ח הרימי בפה קולך מבשרת ירושלם הרימי אל־תידיאי אמרי לערי יהודה הנה

עמוד מס 1775 חומש בית הכנסת מערכת עוז והדר הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רשי

דברים ז עקב

רשי

ז

ה', הרי כי משמש בלשון חלל לא מרכבם חשק ה' כנס
חלל מאהבה ה' אחסם: ומשמרו את השבועה.
מחמת שמרו ט את השבועה: (ט) לאלף דור.
ולכן הוא אומר לאלפים כאן שהוא סמוך חלל לשומרי
מלותיו העושים מיראה י הוא אומר לאלף ולכן שהוא
סמוך חלל לאהביו העושים מאהבה ששכרם יותר גדול
הוא אומר לאלפים: לאוהביו. אלו שעושים מאהבה:
ולשומרי מצותיו. אלו העושים מיראה: (י) ומשלם
לשנאיו אל פניו. בחייו משלם לו כ גמולו העוב
כדי להאזינו מן העולם הבא: (יא) היום לעשותם.
ולמחר לעולם הבא ליעול שכרם ל:

חסלת פרשת ואתחנן

פרשת עקב

(יב) והיה עקב תשמעון. אם המלות קלות שאדם

המורה

באר מים חיים

וי"מ א' שר"ל שבר הליכ' למצוי שהוא מצוה בפני עצמה
כמו המצות שבאו לאדם ע"י דריכת רגליו ועקביו כגון
לילך לבית הכנסת וכיוצא בו. ב פירש אע"ג שמלת
שמור לחודא הוא פועל עובר, הואו שבראשו מהפכו
לעתיד. ג פירש משלחת אותו ממעיה דרך קלות וכל
זה מכלל ברכת פרי בהמתך. ד כלומ' כמו שהבניין החזק
הוא מבחר (שאר הקניינים), [משאר בניינים] כן הצאן
הזאת הוא מבחר שאר הצאן. כי הצאן כולו לצורך כמו
שפ"י רש"י בשיר השירי' [ו' ו'] קרנים לשופרות, שוקיים
לחלילין, מעיה לכינורות. עור לתוף. ה ואין לתמוה על
התיי' של עשירות שכן דרכה להתוסף באמצע המלה
כמו שפירש רש"י בסוף פרשת מקץ. ז ורובם ע"י שנעקר
מהם איברי התולדה לכך נקרא עקר. ח כי בלשון אלא.
דהא, אי אפשר לפרשו הואיל והוא תחילת העניין, ועוד
דשני לשונות הללו משמע שהאמת הוא כן וכאן אינו
אמת שהרי מסיים לא תירא, ובלשון אי נמי אי אפשר
לפרשו אם תאמר כן לא תירא, שהרי האמירה היא
היא המורא עצמה ב. ט הניסים שהיו בתחילת שליחותו

משפחות אתם חסרים מכל העמים. ט וזהו שימוש של
מ"ם שמשמש לפעמים במקום בעבור. י כלומר
ששומרים את התורה בעבור שהוא מצות אל קנא ונוקם
ויראים מעונשו הגדול. כ כלומר אין להקב"ה לגבות את
חובו מרשע כי אם בעודנו חיים בעולם הזה טז כי
מן העולם הבא הוא נכרת ונעקר כאילו אינו שם לגמרי.
ל לפי שכל שכרו של רשע אינו רק בעולם הזה
כדפירשתי, אמר כי לא כן הצדיקים, שעיקר שכרם אינו
כי אם בעולם הבא, לא בעולם השפל הזה.

חסלת פרשת ואתחנן. בעזרת אל רחום וחנן.

לפרשת עקב.

א דהל"ל עקב אשר תשמעון, כמו שנאמר באברהם
עקב אשר שמע אברהם בקולי, א אבל עקב
תשמעון משמע שישמעו את העקב והן המצות הקלות.
כל דבר שאינו חשוב בעיני האדם קרי דש בעקביו.

שרגא המאיר

טז ע"י חש"כ רבינו נספר החיים ח"צ פ"ו טעם לזה.

א ולכן לא ראה ללמוד פשט כהרמז"ן שפירש בעבור.

אי לרור המור נסוף הסדרה.

ב ע"י צרש"י גיטין דף ג' ע"א ד"ה כי, שכתוב שאלו לפרש בלשון אי, דל"כ משמע אם לא תאמר,
תירא מהם, ואין זה נכון ע"ה.

למ:

עין משפט
גר מצוה

ת"ז א סמוג עשין י"ב:
ת"ח ב מ"י פ"ג מהל'
ת"ח ה' ג סמוג שס
טוש"ע י"ד ס'מן רמז
סעף יח:
ת"ט ג מ"י פ"ג מהל'
תשובה הלכה ג:
ת"ב ד ה מ"י שס פ"ט
הלכה א:

תום' ר"י הזקן

[illegible]

חשק שלמה על תוס' ר"י הזקן (א) נראה דל"ל לא אסרו לזרוע מן אחד בדרם צמח"ל אלא גזרו עליו וכו'.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

שואה היתה שקופה מברשת, ו"ח" בלאו הכי נני אמר' במסכת
 ר"ה (טז ת.י) דרב חסד² מטה כלפי חסד כשהן שקולין ו"ל
 דבשאר מלות כשמעשין שקולים הוי כציוני אצל בנהי חשיב דריק גמור:
מתניתין דנבדקין ליה יום מב יום בישי. פי' בקונט' מי שעושה

רובא וזיות מתקנין לו בעולם הזה
 ויום טוב ופרשנים ומנו שעותיו וזהו
 מיוקן ויט' לו להעביר שכל שעותיו
 מרובים דקמני מרעיין לו היינו
 ערבידין ליה הומנת ויס בש ששנלמין
 לו שכל מלכותיו כאן להיות מתוקן לו
 ויס רע רבא אמר פירוש עולם
 כדאמרינן מעיקרא מנעיין לו בשכר
 פירות והקנין קיימת והק' מתמימן
 דקמני מרעיין לו רבי יעקב היא
 דלאמר שכר מלות כו' וקמני דמשני
 ממי רבי יעקב היא משמע ועד השאל
 ללא אוקמינן כרבי יעקב ולפי' הקונט'
 לנאצי נמי בין מתמימן בין גרימא
 אחי כרבי יעקב לק' פי' דית' מתמי'
 ערבידין ליה יום טוב ויס ש' ומתריהו
 בעולם הזה ומנעיין לו בדביעההו
 פירוש אמנתי כלומר פעמים שעושין
 לו יום טוב כדי לקבל שכר מלכותו
 בעולם הזה ונאמרו ויס היא דומה לו
 כמו שקיים לו התורה כולה אבל ויס
 ומיין לו רשע שריו בדעה ורוב
 שעותיו¹² מרובין על זכותיו ומרעיין
 לו היינו פעמים שעושין לו יום רע
 כדי למרס עונותיו בעולם הזה
 ונאמרו ויס היא דומה לו כמו שערך
 לו התורה אבל ויס ימיין לו דליק
 שריו בטובה כשזכותיו מרובין על
 עונותיו והיינו דלא כר' יעקב דלאמר
 שכר מלות נהא' עלמא ליכא כלל:

מחשבה
 רעה אין הקב"ה
 במחשבה אכזרית
 ופועדי' עובדת כוכבים איפכא מחשבה
 רעה¹³ הקב"ה מנרפה למעשה¹⁴ דכתיב
 (שפייה 6) מחסנא ואין יעקב חסכן
 בשא ונכרת לעולם ולא מנתי מעשה
 עשו ליעקב שכן רעה אלף מחשבות
 הרעה אשר חשב עליו מנרפה הקב"ה
 למעשה ומחשבה טובה של עובדי
 כוכבים אין הקב"ה מנרפה למעשה
 דכתיב גדנאל (ו 1) (והריוס) עד
 מנתי מעשה אלה משהדר לשעותיה¹⁵
 פירוש שהיה דריוש עושה כל כמו
 להציל דניאל מגוב אריות אלנה
 אע"ג שהצילו עד הוצא קאמר קרא
 מנתי הצילו ולא מנתי מעשה
 מדרכתי' לשעותיה' וכן כתב שפייה¹⁶:

אמאי לא אגון מצות עליה כי היכי דלא ליתי לדיי הרה
שלוחי מצות אין נווקין התם בהליכתן שאני והא אי
מצות אינן נווקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רע
וכל היכא דקביע הויקא אן סמכין אמיא דכתיב
אלך ושעמ שאלו והרגני אמר רב יוסף ^א אילמלי לא
סרכי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי הוא איכא
חזא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית המתורגמן ^ב חזא
אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא
קיסנא לרבא תנן כל העושה מצות אחת מטיבין ל
לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כ
התם ^ג כגון שבא דבר עבירה ^ד לידו וניצול הימנה כ
אמר מלחא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא עבדה ה
הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתוקי למ

כשחזר זרע ז'ק ורע אילן. כלא הכרם איז לוקה בויערען אלא בארץ הווא שדוע טעט
 ז'ק מיט מיין של פון קנוב קנוב וילן כראיתו בקנובס וילן אהרן אהרן שדע ורעס
 ז'ק מיין שווער אין כלאים כנוב קנובס ר' שרפון זאמיר איז כלאים כנוב וזכאי כלאים.
 ז'ק דודו וז'ק אביסל באהא נאחא ז'ק וז'ק זכרס מין וז'ק מיין ארן כרבתניבן וז'ק
 הוורדו ומורתיס וקניס וסול' מוטר' ארן לורטון: מוטר' ז'ק מוטר' כלאים: עולחל ז'ק
 ז'ק אלוהיים. ז'ק ארתיירי: ז'ק אפי' בארדא. ז'ק ארבע עונות נהנו: שקולו. שאם איה
 עולחל ומוטר' ז'ק איה הוורדא כלאים כנוב ארן זכית:

י' דווקא (א) נראה ד"ל לא חסרו לזרוע מין אחד ככרס כח"ל אלא גזרו עליו וכו'.

אֲרֵבָּע מֵדֵי רוּחוֹת הָעֲרוּגָה. לִרְיוֹחַ צִיִּיחֵם שֶׁלֹּא יִינָקוּ זֶה מִזֶּה הָיְהוּה שֶׁמַּעֲיֵין מִינָה שֶׁאֵסוּר מִן צִעְרוּגָה לִצְדוֹ לֹא מִשּׁוֹ

אַרבע על אַרבע רוחות הערוגה ואחת
 באמצע שפיר אלא הכא משום נ"י ואי נמי
 משום טרחה דשמעאי היא: **מתני'** כל
 העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו^א
 ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה
 אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו
 ונוחל את הארץ: **גמ'** ורמניה^ב אלו *דברים
 שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן
 קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד ואם
 וגמילות חסדים והכנסת אורחים^ג והבאת
 שלום בין אדם לחבירו^ד ותלמוד תורה כנגד
 כולם אמר רב יהודה הכי קאמר כל העושה
 מצוה אחת יתירה על זכויותו מטיבין לו
 ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה מכלל
 הדקד אפילו בחרא נמי אמר רב שמעיה
 *לומר שאם היתה שקולה מכרעת וכל
 העושה מצוה אחת יתירה על זכויותו מטיבין
 לו ורמניהו כל שזכויותו מרובין מעונותיו
 מרעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה
 כולה ולא שייר ממנה אפילו אות חסר וכל
 שעונותיו מרובין מזכויותו מטיבין לו ודומה
 כמי שקיים כל התורה כולה ולא חסר אות
 אחת ממנה אמר אביי מתניתין דעבדין ליה
 יום טב ויום כיש רבא אמר האי מני רבי יעקב
 היא דאמר *שכר מצוה בראי עמלא ליכא
 *דנתיא רבי יעקב אומר אין קץ כל מצוה
 וימצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה
 שאין תחיית המתים תלויה בה בכיבוד אב
 ואם כתיב *למען יאריכון ימך ולמען ייטב
 לך בשילוח הקן כתיב *למען ייטב לך
 והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה
 לבירה והבא לי גזלות ועלה לבירה ושלח
 את האם וגמל את הבנים ובחזירתו נפל ומת
 היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו
 של זה אלא למען ייטב לך *לעולם שכולו
 טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך
 ודלמא לאו הכי תור ר' יעקב מעשה חזא
 ודלמא מהרהר בעבירה הוה *מחשבה רעה
 אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר
 בעבורת כוכבים הוה וכתבי *למען תפוש
 את בית ישראל כלכם איהו נמי הכי קאמר

אוי סלקא דערין שוין מצוה בראי עלמא יכי דלא ליתי לדיי הרהרו^א והא א"ר אלעזר הליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר שלוחי בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע דהייקא סמכין אגיסא דכתיב^ב ויאמר שמואל אידן רב יוסף א' אלמלי דרשיה אחר לאמי קרא ואחר מאי הוא איכא דאמרי כי האי גוונא פית המתורגמן^ג חזא דהוה גריר ליה דבר ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה נה נותנים לו שכר כעושה מצוה אמר ליה לידו וניצול הימנה כי הא דרבי חנינא^ד בר גונא וכיבא עבדה היא מילתא ואיתסי עון מא הוו מיתוקי למחר אמרו ליה רבנן

וזה סומך לגדר מנאן ואפי' דיעקן מן
וגי' צ' שורות והי' שי כלן היכר דג'
הדמות לצ' התקדק דג' ויעקן דלחן
ההתקדק מנאן מנאן ג' ויעקן ג'
אחז ואחז ג' טפחוס כשעיר ויעקן ג'
שכרזו וצ' שגזרו ו' ג' טפחוס
שכרזו בלדע. מנאן ג' מנאן אכז

טוב. שאין צו לא היזק ולא יסורין אלא
קמב.]. ש'לוחי מצוה אין נזוקין. ש
לא גזרו עליו וכו'.

מסורת הש"ם
עם הוספות

(א) וכלאום דרש פ"ג שבת
 עד: פסחים (לג:)
 (ב) [לנקמן מ. חולין ז"א
 קמ. ע"ש פהא פ"א ז"א
 ע"ש (הגריס (ו) (ב) ע"י
 חס"ד שבת קמ. ד"ה
 איכיל, ד' חולין קמ. ד"ה
 (ה) [לנקמן מ. חולין ז"א.
 (ו) פסחים (ט) יומא ז"א.
 [חולין קמ. (ז) חולין טז,
 יומא פ: ע"ש.
 (ח) [לנקמן פ"א, (י) לקמן
 מ. ב. שבות ד' ו'
 (ל) נכל וזו הוא מירושלמי
 פקק נ' דפהא ע"ש,
 (מ) לקמן מ. ע"א.

תורה אור השלם

(א) כִּבְדָּא אַתְּ אֱבָדִיד וְאַתְּ
אֱבָדִיד כְּאִשְׁרֵי צִוִּיד יי
אֱלֹהִיד לְמַעַן יֵאָרִיבִין
יְמִיד וְלְמַעַן יִטֵּב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אִשְׁרֵי יי אֱלֹהִיד
נָתַן לְךָ: (דברים ה, טו)

(ב) שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת
הָאָם וְאֶת הַבְּנִיִּים תִּקַּח
לְךָ לְמַעַן יִטֵּב לְךָ
(וְהִרְאִיתָ יָמִים:
(דברים כב, יז)

(ג) לִמְעַן תִּפְשֶׁ אֶת בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר
נִזְדָּרוּ מֵעָלֵי בְּגִלּוּלֵיהֶם
כָּלֵם: (יחזקאל יד, ה)

(ד) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ
אֵלֶּךְ וְשָׁמַע שְׂאוּל
וַתִּהְיֶינּוּ ׀ וַיֹּאמֶר יי
עֲגִלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ
וַיֹּאמְרָת לְזֹכֶר לִי
בָּאתִי: (שְׂמוּאֵל א' מז, ב)

הגהות וציורים

ח גִּישָׁת הַדֶּרֶךְ מֵאֵרִיכִין
[ח' מִיּוֹרָן:] יָצִיתָ תִּיבֹת־
הָלֵל [וְנִכְבַּשְׁתָּ אֲרָרִישׁ]
לִיחַת מִשְׁכַּב מִפֶּה הָלֵל
שְׂבוּם [מִקּוֹם] (לְיָלִין);
כָּלֵל הַדֶּבֶר יִדְרֹפִי
לִישָׁנָה [וְהַמְהִשְׁלִי]
וְלִשְׁנוֹ עִיִּם מְהִיִּם
חֲלִין עִיִּם זִמְנִי סוֹף
חֲלִין, אֲשֶׁר מִרְשִׁישׁ
יֵדָה אֲלֹמִי וְחֶשֶׁק
שִׁלְמָה: [אֵלֵי יֵדָה דְּבִר
גִּבּוֹר (מִתְּהִיבָה) חֲלִין
יִישׁ]: [ס' יֵדָה וְיֵדָה
(חֲלִין):] [ח' יֵדָה]
כִּדְבָר: [ח' כְּתִי יֵדָה
מִשָּׁשׁ (וְלִחַת) שֶׁם
נִשְׁתַּחֲוִי: (ח' כְּתִי
יֵדָה: [ס' יֵדָה])
שִׁשְׁתִּינִי (חֲלִין):]
[ח' יֵדָה]
עֵלִי לִקְשׁ תְּחִילִם מִן
[לְיָלִין]: [ח' לְכָרְבִּי
הָלֵל תְּחִיבִי מִשְׁכַּב מִפֶּה
הָלֵל מִיֵּדָה יֵדָה מִשְׁכַּב
הַחֲלִינִי לֵדָה כְּתִי
שִׁשְׁתִּינִי (חֲלִין):]

ליקומי רש"י

ארבע ע" **ארבע**
רוחות. ממלא את כל
היום עם שמך לך.
ואחת בארבע גרשן
אחד (כוח) וזאת" שכל
אנל הקרנת פטריק זה
לזה אצל ביתם הרחוקה
ג' טפסח ויזקוק
מז און כלן בית מיוחד
דגב ללאים הכירה און
דבעין דלח לזוי ערענד
הא אלנאס קשיר קרא
אכל לייקא לא חישק
אפיו בנלאי
לורייאחא דקאן (ב"ב)
(ה) און חזיר דלח זאן

בני ראש חור לקמן בשמעתין
בכל גזר ודע האמצעי לורשו
היינון בד' הרוחות טועה דאי
באמצע הערוהה ויש בין כל
סוד לקמן ואפילו אין בין ודע
פרשית (שבת פד:). שמתן
לפי המסות. ע"פ שבוטן
וד לא ודע ושלום לקמן (חולין
ין לימה ומאוסין) (קמן פא:).

אונקלוס

דברים ז עקב

תשלג

יב ויהי חלף די תקבלון ית דינא
האלין ותטון ותעבדון יתהון
ויטר יי אלהך לך ית קנא וית
חסדא די קנים לאבהתך:
י וירחמנך ויברכנך ויסגיןך
ויברך ולדא דמעך ואבא דארעך
עבורך ותמרך ומשחך בקרי
תורך ועדרי ענך על ארעא
די קנים לאבהתך למתן לך:
י ברך תהי מכל עממיא לא יהי
בך עקר ועקרא ובכעירך:
י ויעדי יי מנך כל מעין וכל
מקטשי מצרים בישא די ידעת
לא ישונוך בך ויתנוך בכל
סנאך: י ותגמר ית כל עממיא
די יי אלהך יתב לך לא תחוס
עין עליהון ולא תפלה ית
טעותהון ארי לתקלא יהון לך:

י ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך
עקר ועקרה ובכעירך: יו והסיר יהוה ממך
כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת
לא ישימם בך ונתנם בכל שואיך:
י ואכלת את כל העמים אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תחוס
עין עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך: ס

רש"י

(יב) ויהי חלף (החלף כג. יג), מנחם האלף, כמו עשקרת קנים (בראשית יד ה)
לשון חסדא (ספרי). ואונקלוס תרגם ויעדרי ענך. ורבותינו אמרו
(ספרי פד), למה נקרא שמם עשירות, שמעשירות את
בעליהן: (יד) עקר. שאינו מוליד:

(יב) ויהי חלף עקב תשמעון. אם המלות הקלות שאלם דש
זעקבו תשמעון (ספרי פד). ושמר ד' וגו'. ישמור לך
הנחתות: (יג) שגר ארפיך. ולדי זקרון, שהנקה משגרת
ממעה: ועשירות צאנך. מנחם פירש אפיך זקון

שפתי חכמים הקצר

הזכרים, מכל מקום גם הנקבות וקראות כן, והוא שם כולל לזכרים
ולנקבות (בבב). י. אומר 'מבחר הצאן' הוא פירוש לפירושו של מנחם
שפירש 'אבירי בשן' (הזכרון). יא. רצונו לומר, נקרא הצאן לשון
'עשירות' שהוא לשון חזק וזקוק, ולא מלשון עושר. ופירשם מנחם
על שם ה'בשן', שהוא שם ארץ המגדלת כבשים שמנים ובריאם
(ראים). יב. לא נחא ליה לאונקלוס לפרש כפירוש מנחם, דאדרבא
טפי הוה ליה לפרש שיכר החולות והרעועות, דהוה רבותא, כי
הבראות והחזקות מתברכות מצד טבען (משכיל). יג. גם לפירוש
רבותינו מלת 'עשירות' לשון חזק, אלא שמנחם פירש עשירות על

ז. כי 'עקב' בכל מקום הוא לשון יען, המורה על דבר ודאי. וכאן לא
שייך זה דהא אינו ודאי שישמרו בעתיד את המצוות, לכן פירש 'עקב'
לשון עקב הרגל, ולכן הוסיף נמי מלת 'אם', כלומר אם אפילו את
המצוות שאדם דש בעקביו תשמעון (ראים). דהיה לו לומר 'ויהי עקב
אשר תשמעון את המשפטים' וגר שכן דרכו בכל מקום (ראה בראשית כו
ה) (גויא). ח. בא להורות שאין הוא 'ו של 'שטר' וא"ו החיבור, אלא
וא"ו ההיפוך שמהפך העבר לעתיד (מנח"י עפ"י רא"ם). ט. פירוש,
נקראו הולדות 'שגר' מלשון משגות. והבקים 'אלפים' מלשון 'אלופינו
מסובלים' (תהלים קמד יד) (ראים). ואף שלשון זה נאמר על השוורים

המשך הפטרת ואתחנן

עשה: כד אף בלנפועו אף בלדעו אף בלשרש
בארץ גזעם וגם נשף בהם ויבשו וסערה פקש
תשאם: כה ואלמי תדמוני ואשונה יאמר קדוש:
כו שאומרום עיניכם וראו מיברא אלה המוציא
במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים ואמין
בך איש לא נעדר:

בספ צורף: כ המסכן תרומה עין לאירקב יבחר
חרש חכם יבקשלו להכין פסל לא ימוט: כא הלוא
תדעו הלוא תשמעו הלוא הגד מראש לכם הלוא
הכינותם מוסדות הארץ: כב הישב על-חוג הארץ
וישביה כחגבים הנוטה בדק שמים וימתחם כאהל
לשבת: כג הנותן רוזנים לאין שפמי ארץ בתהו

עמוד מס 1776 חומש בית הכנסת מערכת עוז והדר הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

צידה

עקב ז

לדרך

לט

כאילו אמר הנכם היום, ופירשו לרוב שיבא זמן שתהיו כמותם גם לרוב אבל עכשיו אתם קיימים כיום, דהיינו כחמה וכלבנה וככוכבי השנים אבל לא לרוב, עכ"ל.

והשתא לא קשיא מידי מן פסוק והנכם היום ככוכבי השמים לרוב ויותר היה לו להקשות מן פסוק (להלן י, כב) ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב, וכן כתב בפרשת כי תבוא (להלן כח, סב) ונשאתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרוב, ואם כן איך יאמר כי אתם המעט מכל העמים. ולי נראה שהקושיא מעיקרא ליתא, כי מה שאמר כי אתם המעט מכל העמים, היינו מבין עשרים שנה ולמעלה עד בן שישים ולא יותר כי הם הנמנים בכל המקומות, אבל מה שאמר ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב, היינו בין כולם כקטן כגדול, כן נראה לי:

והנה מה שכתב, שעתה בשנת הארבעים העיד משה ואמר והנכם היום ככוכבי השמים לרוב וכו', אזיל לשיטתיה שכתב לעיל בפרשת פנחס (במדבר כו, כא) בפסוק שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וגו', עיי"ש. ואין כן דעת חז"ל בספרי ורש"י, כי לדעתם הפסוק והנכם היום וגו', מקושר עם הפסוק שלפניו ואמר אליכם בעת ההיא, דהיינו כשבא יתרו ואמר למשה לא טוב הדבר אשר אתה עושה וגו', וזה היה בשנה שנייה כדפירש רש"י בפרשת יתרו (שמות יח, יג) בפסוק ויהי ממחרת וגו', ועל אותו הזמן בשנה שנייה אמר והנכם היום ככוכבי השמים וגו', ולכן פירש רש"י בפסוק והנכם היום ככוכבי השמים וז"ל, וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא שישים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים כחמה וכלבנה וככוכבים, עכ"ל. ודבריו לקוחים מן ספרי (דברים י). ופירש רא"ם וז"ל,

פרשת עקב

קשו קראי אהרדי שהרי כל ההבטחות שבפרשה זו אינם מדברים אלא בשכר העולם הזה כמו שאמר ואהבך וברכך וגו', לומר בעבור שישמרו המצוות והמשפטים האל יתן להם לשכרם כל היעודים הנאמרים בפרשה בעולם הזה, ולעיל בפסוק האחרון של פרשת ואתחנן סיים ואמר, ושמרת את המצוה ואת החקים וגו' היום לעשותם, שפירשו היום לעשותם ולא היום לקבל שכרם בעולם הזה רק למחר ר"ל בעולם הבא לקבל שכר, ואם כן יהיו שני הפסוקים הסמוכים זה לזה סותרים זה את זה דפסוק הראשון מסיים לומר דשכר המצוות בהאי עלמא ליכא ומיד אחריו יאמר והיה בעבור שתשמעון את המשפטים וגו' ושמר לך ה' אלקיך את הברית

יב. רש"י ד"ה והיה עקב תשמעון. אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. כל המפרשים דברי רש"י ז"ל נתחבטו מאי דוחקיה דרש"י שהוסיף מלת "אם" ופירש עקב מלשון עקב הרגל שדשין בה ולא פירש הפסוק כפשוטו לומר שעקב הוא מלשון עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כו, ה), ולפרש הפסוק דוהיה עקב וגו' והיה בעבור שתשמעון וגו' ישמור לך הבטחתו וכו', ונכנסו לדוחקים הרבה ליישב דעת רש"י ז"ל בזה.

ואני אומר שלא ירדו לסוף דעת רש"י ז"ל כי לפי הפשט דברי רש"י ז"ל הם פשוטים וברורים ונכונים וזה דסבירא ליה לרש"י שאם היה עקב זה מלשון בעבור הו

ואת החסד וגו' ומבטיח כל מין שכר שבעולם הזה, לכך פירש רש"י דחסר מלת אם ובחסרון מלת אם אין נופל אחריו לפרש מלת עקב בעבור, והוצרך לפרש דמלת עקב ר"ל מצות הקלות שאדם דש בעקביו וכו', ובזה יתורץ הקושיא שמה שאמר למעלה דשכר מצות בהאי עלמא ליכא אלא בעולם הבא מדבר במצות חמורות וגדולות שאותו השכר הוא גדול מאד וההוא הוא דצפון לצדיקים וטמון לעולם הבא ומה שהבטיח בפרשה זו הבטחת שכר בעולם הזה מדבר במצות הקלות שאדם דש וכו' שאותו שכר הוא יתברך נותן לאדם בעולם הזה נראה לי, עכ"ל מורי הגאון מהר"ם יפה ז"ל.

וקשה לי על דבריו טובא, חדא מה יאמר הרב ז"ל על פרשת אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו', ושאר מקומות הרבה מאד בתורה שהיא מלאה על כל גדולתה מיעודים גופניים בשכר העולם הזה ^{אוצר החכמה} ולא זכר ולא פקד שם כלל שום רמז או רמיזה מן המצות קלות שאדם דש בעקביו. ועוד איך אפשר לומר שמה שכתב למעלה דשכר מצות בהאי עלמא ליכא אלא בעולם הבא מדבר במצות חמורות וגדולות וכו', שהרי שילוח הקן נקראת מצוה קלה במשנה סוף מסכת חולין (דף קמב.), ושם בגמרא הוכיח דשכר מצות בהאי עלמא ליכא ממצות שילוח הקן, הרי שאביו אמר לו עלה לבירה והבא לי גוזלות וכו'. ועוד שהרי משנה שלימה תנן בפ"ב באבות (משנה א) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות.

ויותר מכל הא דלעיל קשה לי איך נעלם ונשכח ממנו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט דהלכות תשובה ושאר המחברים המפורסמים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל שכל היעודים הגופניים הנזכרים בכל התורה כולה אינם השכר אלא הכנות לחיי העולם הבא

שעל ידם יוכל לעסוק בתורה ולקיים המצות, וכן כתב רבינו בחיי ז"ל בפרשה זו וז"ל, כל יעודי הפרשה הזאת יעודים גופנים בתועלת הגוף בעולם הזה שהם הכנה לעולם הבא ונכלל עוד תועלת במלת עקב כי יעודים גופנים אלו הוא השכר הקל והשפל שיש לאדם כי כן העקב שפל הגוף, אבל השכר הגדול והעצום שהוא זיו השכינה נכלל במלת והיה שהוא כולל השם המיוחד, וזהו שסיימה הפרשה שלמעלה היום לעשותם וסמך ליה והיה עקב, לרמוז כי בעשייתם היום הזה יהיה שכרו זיו השכינה אבל רצתה התורה לבאר על המורגש ולהאריך בו ולרמוז על המושכל ולקצר בו כי כן המנהג בכל התורה וכו', עכ"ל. אם כן איך אפשר לומר דסבירא ליה לרש"י שאם היה עקב זה מלשון בעבור הוו קשו קראי אהדדי וכו', הלא הקושיא מעיקרא ליתא כי לא פגע ולא נגע זה לזה.

וכבר ראיתי מה שכתב בזה מהרא"י (בעל תרומת הדשן) ז"ל, הא דדריש רש"י האי עקב טפי מכמה עקב שבתורה בהאי פרשה גופה (להלן ח, כ) עקב לא תשמעון, עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כו, ה), עקב היתה (במדבר יד, כד) גבי כלב, וכל הני לשון בשכיל הן ולא דריש להו מיד. וי"ל דלאו לישנא דעקב מזיקו להך דרשה אלא משום דקשיא ליה אמאי כתב קרא הכא תשמעון הא בקרא דלעיל כתב אשר אנכי מצוך היום לעשותם, היה לו לכתוב עקב תשמרו ותעשו, וזה מיישב רש"י דלשון שמיעה כתוב על מצות קלות שאדם דש בעקביו שבשמיעה כלומר בקבלתו כן אפשר לקיימו, וכתב אחרי כן ושמרתם ועשיתם ר"ל מצות חמורות שצריכות אזהרה בשמירה ועשיה, וכיון דמצי רש"י ליישב בלשון עקב לפי הוכחת המקרא דריש ליה רש"י הכא למכתב לשון עקב ולא לשון למען כמו ברוב התורה. עכ"ל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְלֹאִתִּי: הֵן *זֶה
שֶׁקֶרָא אוֹתוֹ חֲכָמִים הָעוֹלָם הַבֶּא
לֹא מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ מִצּוֹי עֵתָה זֶה
הָעוֹלָם אוֹכֵד וְאַחֵר כִּי יֵבֵא אוֹתוֹ
הָעוֹלָם. אֵין הַדְּבָר כֵּן. אֵלֹא הֵרִי
הוּא מִצּוֹי וְעוֹמֵד שְׂנֹאמֵר אֲשֶׁר צִפְנָה
וְיֹאֵל קִרְאוּהוּ עוֹלָם הַבֶּא אֵלֹא מִפְּנֵי
לֹל לְאָדָם אַחֵר מִי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁאִינוּ

א מאחר שנודע שמתן שכון של מצות והטובה שזוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים. והנקמה שנוקמים מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת שזאמר הכרת תכרת הנפש היא עונה בה. מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכן כך ואם לא תשמעו יקרה אחכם כך וכל אותן הדברים בעולם הזה. כגון שובע ורעב ומלחמה ושלום ומלכות ושפלות ויישובת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית. כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן. ובזמן שאנו עוברים עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות. ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן שכון של מצות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצות. אלא כך הוא הכרע כל הדברים. הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא. ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה. והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המזעזעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלום ורבי כסף וזהב. כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שזוכה לחיי העולם הבא. וכן הוא אומר בתורה אחר שהכתיב בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו'.

וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונעסק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמן ישרון ויבעט, שדיין האמת יסיר
 מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא
 כדי שיאבדו ברשעם. הוא שכתוב בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו'. ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' כד. נמצא
 פירוש כל אותן הברכות והקללות על דרך זו, כלומר את ה' עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו
 וימרחיק הקללות מכם עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייתב לך לעולם שכולו
 טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארך ונמצאתם זוכין לשני העולמות. לחיים טובים בעולם הזה המביאים לחיי העולם הבא.
 ושם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובים אין לו כמה יזכה שנאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול. ואם עזבתם את
 ה' ונשיתם במאכל ובמשתה וזנות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות האלו ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה
 ופחד ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצות כדי שתאבדו מהי העולם הבא ונמצא שאבדתם שני עולמות.
 שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצות שבהן זוכין לחיי העולם
 הבא: **ב** ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שיניחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק
 בתורה ובמצות כהונן. וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיוכו לחיי העולם הבא. לפי שבאותן הימים תרבה הדעה
 והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' ונאמר ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו. ונאמר והסירותי
 את לב האבן מבשרכם. מפני שאותו המלך שיעמוד מורע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה. ונביא גדול הוא קרוב למשה
 רבינו. ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'. ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר והיה באחרית הימים נכון יהיה
 הר בית ה' בראש ההרים. וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון הוא חיי העולם הבא. אבל

וְאָמַר רַבִּינוּ ז"ל שֶׁהַפְּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמָרָה בִּישְׁעֶיהָ וְגַר וְזָב עִם כֶּבֶשׂ וְגו' הֵכֵל הוּא דֶּרֶךְ מַעַל הַיְּהוּדִים רָחִיב לְעַבְדֵּי זֶה הַבְּלִיבוֹת מִלְּפָנֶיךָ דַּע לָךְ שֶׁמִּכְרֵכָה אֲתָה לְיֹמֵר כִּי שָׂאֵל מִן הַחֲמֹר שֶׁאֵלָּא בִּישְׁעֵי כַּפְסֵטָה אִם כִּי תִקְשֶׁה לֵאמֹר לִמְד' אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיִמּוֹת הַמִּשְׁנָה אֲלֵא שֶׁמִּבְּעוֹד מִלְכוּתוֹ בִּלְבָד לֹא מֵינִי מִמִּשְׁכֵּה דֹהֵר פֶּרֶשָׁה אֵין הָיִידִים בְּמִשְׁכֵּה דֹהֵר בְּהִיאָם קֶאֱמֹר קִרְיָא וְיֵאֵל חוּטֵר מִגּוֹשׁ יֵשׁ וְכו' וְאִפְּלִינֵי שְׁאוּמֵר שֶׁכֵּל שֶׁאֵר הַנְּבוֹאוֹת לְעוֹה"ב ו' וְדֹאֵי אִינוּ יִכּוֹל לְהִכְרִישׁ בִּישְׁעֵיהָ בְּמִשְׁנֵה וְאִם מִפְּרָשׁ כַּפְסֵטָה אֵיךְ קֶאֱמֹר אֵין בֵּין הָעוֹה"ו אֲלֵא שֶׁעוֹבֵד מִלְכוּת בִּלְבָד הֵא אֵיכֵכָּה כֵּל הַיִּי אֶתְמוּרָשׁ כִּמוּ שֶׁפִּרְשֵׁה רַבִּינוּ ז"ל שֶׁ"ל אֲזַב וְדֹאֵי שְׁעוֹרִים וְכַבֵּשׂ יִשְׂרָאֵל לְעוֹנִי וְהֵכֵי קֶאֱמֹר אֵין בֵּין הָעוֹה"ו וְכו' וְאֵ"כ כִּיוֵן שֶׁמִּכְרֵכָה אֲתָה לְיֹמֵר לֵאמֹר לֵדַע שֶׁמִּבְּעוֹל דֹּאֵין פֶּרֶשָׁה ז' כַּפְסֵטָה גַּם לִמְד' כֵּל הַנְּבִיאִים לֹא מִנְּבִנְהוּ וְכו' אֵין פֶּרֶשָׁה

ח זה שקראו אותו הכתבים. עד סוף הפרק: ברת הרב"ר ז"ל נראה מפרש שאין העולם חזר לחלו ונבו וכו' נמצא שהוא עולם חדש עכ"ל. והרמב"ן ז"ל כתב על זה הלשון בעצמו שהעתיק בשער במולד נראה מדברים הללו שער"ב הוא עולם השמות הנעניע לחדש אחר מימא ברוך מיד: **דנאי** אומר כי מה שחשדו הרב"ר ז"ל הביאו לדון לטוב כי תחילה לו לר"מ ז"ל להאמור כי זה עולם ושלוש סבבוליו. אבל אין מורה אל הרמב"ן ז"ל שכן נראה משלוש או וברר כתבתי

תקנה

ויקרא כו בחקתי

אונקלוס

לפניכם לחרב: ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם: שלישי חמישי כשהן מחוברין י ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו: יא ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם: יב והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: יג אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשפר מטת עיניכם ואולך אתכם קוממיות: פ י ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל-

ויפלון בעלי דבכיכון קדמיכון לחרבא: ט ואתפני במימרי לאיטבא לכון ואפש יתכון ואסגי יתכון ואקים ית קימי עמכון: י ותיכלון עתיקא דעתיק ועתיקא מן קדם חדתא תפנון: יא ואתן משפני בגיכון ולא ירחק מימרי יתכון: יב ואשרי שכינתי בגיכון ואהוי לכון לאלה ואתון תהון קדמי לעם: יג אנא יי אלהכון די אפקית יתכון מארעא דמצרים מלמיהוי להון עבדין ותברית ניר עממיא מנכון ודברית יתכון בחרותא: ד ואם לא תקבלון למימרי ולא תעבדון ית כל

רש"י

חן או חנית שלא יקוב העור: (יב) והתהלכתי בתוכם. חנייל עמכם זגן עדן כ אחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים (ת"י): (יג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים (ת"י): מוזמות. כמין יחד צמי ראשי העול, המעבדים המוסרה שלא תלא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עשה לך מוסרות ומטות (ירמיה כו ב), קבילי"א בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה (ת"י): (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמי"י. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי' אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן כגמרוד גפור ליד לפני ה' (בראשית י ט), שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רעים ופסולים לה' מאלד (שם יג יג), מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו (ת"י): ולא תעשו. משלח תלמוד לא

שלא נדרך הארץ" (ספ): (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו"י כדאיתא בתורה כהנים: והפריתי אתכם. צפריה ורביה (ת"י): והרביתי אתכם. בקומה זקופה (ספ): והקימתי את בריתי אתכם. צריח חדשה"י, לא כצריח הראשונה שהפרתם אותה, אלא צריח חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ב) וְכָרַפְתִּי אֶת צִיָּת וְיִשְׂרָאֵל וְאֶת צִיָּת יְהוּדָה צִיָּת תִּדְּשָׁה, לא כצריח וגו' (ת"י): (י) ואכלתם ישן נושן. הפירות יהיו משתמרים וטובים להחיישן"י, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאסל משל אשתקד"י (ב"ב נא ט"ז): וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הנטרות מלאות חדש, והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אחס לפנות האוצרות למקום אחר לפת החדש לתוכן"י (ספ): (יא) ונתתי משפני. זה בית המקדש"י (ת"י): ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם. כל 'געילה' לשון פליטת דבר הצלוע בדבר, כמו פי קם נגעל מן גפרים (שמואל ב' א כא), לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור פחלז מנושל, כדי להחליק מעליו מכת

שפתי חכמים הקצר

שנים שיאכלו ממנו (רא"ם). כג. וזהו עוד ברכה, שיחיה הישן יתר טוב, דאם לא כן האין מניחים את החדש ואוכלין מן הישן נושן (רא"ם). כד. לא שיוציאו הישן מן הבית מפני החדש, דהכתוב אומר שיאכלו מן הישן, ועוד דהישן טוב מן החדש כדלעיל, אלא שיוציאוהו מן האוצרות, מפני שהאוצרות שומרות על החדש שלא יתקרב, אבל הישן אינו נוח להתקלקל כמו החדש (רא"ם). כה. שכשנאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן, ועל איזה משכן היה מבטיחן עוד אם לא על המקדש (מנח"י). כו. ד"ל תשמעו"י הכתוב רוצה לומר שלא תשמעו מה שכתוב למעלה (ספ) א' א' בחקותי תלכו' [ושם פירשו שתהיו עמלים בתורה]. וממילא קאי עליו 'אם לא תשמעו' שלא תהיו עמלים בתורה. ומה שכתוב בלשון 'לא תשמעו לי', כדי לכלול בו מדרש חכמים, ולמדרש חכמים שייך

יח. דאם לא כן תרתי למח לי, הרי כבר כתוב לעיל (ספ) ו' ונפלו לפניכם לחרב' (רא"ם). יט. ועבדו לו מעט, ורק אחד מהם עבד הרבה, וכשבא לשלם שכרם אומר לזה המתן מעט עד שאשלם לפועלים האחרים את מעט שכרם המגיע להם, למען ימצא לי זמן רב לשלם לך שכרך הרב. כך ישראל שכרם הרבה מאד, והקדוש ברוך הוא אומר להם בני אפה לכם לחשב עמכם שכרם (רא"ם). כ. דרבוי ממש הרי כבר אמור בתיבת 'והפריתי', דכין שהם פריין מסתמא הם רבין, ויהרביתי"י הוא מלשון התרברבות, שהיא הקומה זקופה (רא"ם). ואף דבכל מקום כתיב פריה ורביה בהדרי, מכל מקום מדלא כתיב 'והפריתי והרביתי' אתכם' משמע דשני עניינים הם (מהרא"י). כא. דהלא כבר כרת עמם ברית (גו"א). כב. דאם לא כן היאך ימצא להם ישן נושן של שלש

תשכו

דברים ה ואתחנן

אונקלוס

אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדְשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: י' שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־
 מְלֹאכֶתְךָ: י' וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ־
 וּבִתֶּךָ וַעֲבָדְךָ־וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־
 בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ
 עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ: טו' וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד
 חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: ס' וְכִי תֵבֶד אֶת־
 אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל־
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ס' י' לֹא
 תִרְצֹחַ ס' וְלֹא תִנָּאֵף ס' וְלֹא תִגְנֹב ס'
 וְלֹא־תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שׁוֹא: ס' י"ה וְלֹא תַחֲמֹד
 אִשְׁתִּי רַעַף ס' וְלֹא תִתְאֹהֵב בֵּית רַעַף שְׂדֵהוּ

דְּשַׁבְּתָא לְקֹדְשׁוּתָהּ כְּמָא דִּי פְקֻדָּהּ
 יי' אֱלֹהֶיךָ: י' שְׁתַּא יוֹמִין תַּפְלִח
 וְתַעֲבֹד כָּל עֲבִידְתֶּךָ: י' וַיּוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדְשָׁא יי' אֱלֹהֶיךָ
 לֹא תַעֲבֹד כָּל עֲבִידָא אֹתָּ וּבְרִיךְ
 וּבְתוֹרָה וְעֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרָה
 וְחֲמֹרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דִּי
 בְּקֻרְךָ בְּדִיל דִּיעֵינִי עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ
 כְּתוֹרָה: טו' וְתִזְכֹּר אֲרִי עֲבָדָא
 הוֹיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקִיךָ יי'
 אֱלֹהֶיךָ מִתַּמְנָן בִּידָא תַּקִּיפָא
 וּבְזֹרַע קִרְמָמָא עַל כֵּן פְּקֻדָּהּ יי'
 אֱלֹהֶיךָ לְמַעֲבֹד יְת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:
 טו' וְכִי יְת אַבִּיךָ וְיְת אִמְךָ כְּמָא
 דְּפְקֻדָּהּ יי' אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוֹן
 יוֹמָךְ וּבְדִיל דִּיִּיטֵב לָךְ עַל אֲרָעָא
 דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ: י' לֹא תִקְטֹל
 נַפְשָׁא וְלֹא תִגְנוֹף וְלֹא תִגְנֹב וְלֹא
 תִסְהֵד בְּחִבְרָךְ סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא:
 י"ה וְלֹא תַחֲמֹד אִתָּת חֲבִירָךְ וְלֹא
 תִרְנֵב בֵּית חֲבִירָךְ חֲקִלָּה וְעֲבָדָה
 וְאִמָּתָה תוֹרָה וְחֲמֵרָה וְכָל דִּי
 לְחִבְרָךְ: י"ה יְת פְּתִגְמִיָּא הָאֵלִין
 מִלֵּל יי' עִם כָּל קְהִלְכוֹן בְּטוֹרָא
 מִגּוֹ אִשְׁתָּא עֵנָא וְאַמִּיטָתָא קֵל
 רַב וְלֹא פִסַּק וּכְתִבְנוֹן עַל תִּרְיָן
 לוֹחִי אֲבִיָּא וְיִקְבְּנוֹן לִי: כ' וְהָיָה

[אוצר החכמה]

וְעֲבָדוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַף: ס' חֲמִישִׁי יט אֶת־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֶל־כָּל־קְהִלָּתְכֶם בְּהַר מֹתוֹף הָאֵשׁ הָעֹנֵן וְהָעֶרְפֹּל
 קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יִסָּף וַיִּכְתְּבֶם עַל־שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתֵּן אֵלֶּי: כ' וַיְהִי

רש"י

בַּאֲשֶׁר צִוָּה. קודם מִמֵּן תוֹרָה בְּמִרְסָה (שְׁמַת פ' טו):
 (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ וְגו'. עַל מִנֵּת כֵּן פִּדְלָךְ,
 שְׁתִּיהִי לֹא עֲבָדִי וְתִשְׁמֹר מִלּוּמִי: (טו) בַּאֲשֶׁר צִוָּה. אִף
 עַל כִּיבוֹד אֵל וְאֵם נִשְׁטוּ בְּמִרְסָה, שְׁנֵאִמֵּר (שְׁמֹת טו כה) שֵׁם שֵׁם
 לֹא חָק וּמִשְׁפָּט (סְטִירִין ט: מִכְלֵחַ מִס' דְּיוֹסֵעַ ח): (יז) וְלֹא תִנָּאֵף. אִין
 לִשׁוֹן נִיאוֹף אֵלָּא בִּלְשׁוֹן אִישׁ: (יח) וְלֹא תִתְאֹהֵב. וְלֹא מִרְגֵּ

שפתי חכמים הקצר

כדי שלא יקשה בעיניהם לשבות ממלאכה, כדאשכחן גבי פורים שלא
 קבלו עליהם שביתת מלאכה (ואה פגילה ה), דהא הוא פדאך ואתה עבדך,
 וּמִן הָרָאִי שְׁתִּשְׁמַע לוֹ (מנח"י עפ"י מוהר"א יי'). ז. וְאֵם כן, 'לא תאווה'
 הנאמר כאן אחד הוא עם 'לא תחמוד' הנאמר בדברות הראשונות (מנח"י

ה. ואין לומר 'כאשר צו' בפרשת המק, שגם שם נצטוו על השבת (שמות
 טז טז-כ), דהא במצות כיבוד אב ואם (פסוק טז) גם כן נאמר 'כאשר צו',
 והחם ודאי לא קאי אפרשת המק, ומדהחם קאי אמצות שנצטוו במרה
 אף הכא כן (מנח"י עפ"י תוספות שבת פז:). ו. הַזְכִּיר הַעֲבֹדוֹת בְּכָאן,

אונקלוס

שמות כ יתרו

רצט

שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כְלִמְלָאכָה
 אֹתָהּ | וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ
 וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: יֹא כִי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה
 יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן
 בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: ׀
 יב כִּכְבֹּד אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ
 יָמֶיךָ עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
 ׀ יג לֹא תִרְצַח ׀ לֹא תִנָּאֵף ׀ לֹא תִגְנוֹב ׀
 לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שָׁקֶר: ׀ יד לֹא תַחֲמֹד
 בֵּית רַעְיָךְ ׀ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רַעְיָךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹר׃
 וְחֲמֹר׃
 ׀ זכֹּל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: ׀ פ שְׁבִיעִי טו וְכָל־הָעַם רֹאִים
 אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר
 עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ

רש"י

זכרים: לֹא תִגְנוֹב. בגונז נפשות הכתוב מדבר, לֹא תִגְנוֹב
 (ויקרא יט יא) בגונז ממון. או אינו אלא זה בגונז ממון ולהלן
 בגונז נפשות, אמרת דבר הלמד מענינו, מה לֹא תִנָּאֵף לֹא
 תִנָּאֵף מדבר דבר שחייב עליו מיתת בית דין, אף לֹא
 תִגְנוֹב דבר שחייב עליו מיתת בית דין (פסח' דין פו. מילתא מס'
 דפסח' דין פו) (טו) וְכָל־הָעַם רֹאִים. מלמד שלא היה זה
 אחד סומא¹. ומנין שלא היה זה אֶלֶם, תלמוד לומר (לעיל
 יט ט) וַיַּעֲבֹד כָּל הָעָם. ומנין שלא היה זה חרש, תלמוד לומר
 (להלן טז ו) וַיִּשְׁמָעוּ וַיִּשְׁמָעוּ (מילתא מס' דפסח' דין טו). רואים את
 הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום
 אחר (מילתא דרשב"י וראה מילתא טז) : את הקולות. היוצאין מפי
 הגבורה². וינעו. אין נוע אלא זיע³ (מילתא טז) : ויעמדו
 מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל כאורך
 מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזיק, שנאמר
 (מלכים טז יג) מַלְאכֵי יְהוָה יָדְדוּ וַיִּדְדוּ (שם פס: מילתא טז):

שפתי חכמים הקצר

צריכין להאי קרא לומר שלא היו עיניהם כחות וסמויות מפני שראו
 בגילוי שכינה (מהרא"י). כב. דִּלָּא תימא 'רואים את הקולות' קאי
 אקולות דקודם מתן תורה, כדכתיב לעיל (יט טו) 'ויהי קולות וברקים'
 וגו', דאם כן הא דכתיב הכא 'וירא העם וינעו' קאי נמי אקולות דלעיל,
 ולמה לא נכתב זה שם, לכן פירש דזה קאי אקולות של עשרת הדברות
 (מנח"י). כג. מַלְשׁוֹן זיע ורתת, ולא מלשון 'נע' ונד' (בראשית ד יב), דהא
 אחר כך כתיב 'ויעמדו מרחוק' (נח"י).

קדם יי אלהך לא תעבד כל
 עבדתא את וברך וברך עבדך
 ואמתך ובעירך וגירך די בקרנך:
 יא ארי שתא יומין עבד יי ית שמיא
 וית ארעא ית ימא וית כל די בהון
 ונח ביומא שביעאה על כן ברך יי
 ית יומא דשבתא וקדשה: יב יקר
 ית אבון וית אמך בדיל דיורכון
 יומך על ארעא דיי אלהך יחב לך:
 יג לא תקטל נפש: לא תגוף: לא
 תגנב: לא תסחד בכבוד סהדותא
 דשקרא: ד לא תחמד בית חבך
 לא תחמד אמת חבך ועבדה
 ואמתה ותורה וחקמה וכל די
 לחבך: טו וכל עמא חזן ית קליא
 וית בעוריא וית קל שופרא וית
 טורא תנן וחוץ עמא וזעו וקמו

יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשייה⁴, שלא תהרהר אחר
 מלאכה (מילתא מס' דפסח' דין ו) : (י) אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ. אלו
 קטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מוזהרין הם,
 אלא לֹא זכ אלא להזהיר גדולים על שכינת הקטנים (מילתא
 מס' דפסח' דין ו) וזהו ששנינו (שבת קכא) קטן שזא לכבוד אין
 שומעים לו מפני ששכינתו עליו⁵: (יא) וַיִּנַּח בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי. כניכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו קל
 וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נח בשבת (מילתא
 מס' דפסח' דין ו) ברך. ויקדשהו. נרכו זמן, לכופלו בשני
 לחס משנה, וקדשו זמן, שלא יהא יורד צו (מילתא טז):
 (יג) לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ. אס תכבד 'אריכות', ואס לאו
 'יקרונך'⁶, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו
 ומכלל לאו הן (מילתא מס' דפסח' דין ו) : (יג) לֹא תִנָּאֵף. אין ניאוף
 אלא באשת איש, שנאמר (ויקרא כ ב) מות יומת הפֹּאֵף והפֹּאֵפֶת,
 ואומר (ישח'ל טז לב) הַאֲשֶׁה הַמִּנְאֶפֶת תָּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת
 1234567 h'ah

מסורת הש"ס
עם הוספות

[illegible]

תום' ד"ה יבא וכו'
ובן הגיורת. וכן
בפסחים דף קט ע"ג
במחני' ובזמן שגא בשבת:
ד"ה היום וכו' תימיה
אנשי יריחו. עי'
פסחים נו ע"א:

[6] (צ"ל) **ואישי**
 (בלקין); **[7]** (גי) ע"י
ואמר זוהק! (בלקין);
[8] (של) תוס' ב"ב טו:
 ד"ה אליהו ובפרוש
 רש"י דהאנא
[9] באה"ת ובלקוט נוסף
 וישמענו **ואמרנו** אמת,
 ועי' ר"ח; **[10]** (של) היום
עשיתם היום ובר'
 (בלקין); **[11]** (נזטל"ל) ליאת
 בראשונים וכתבתי,
 והעתיק הו"לך ונעשה
 ונכתב; **[12]** (של) להוסיף
בדאמרין
 (הלו); **[13]** בכת"י נוסף
בבזבז תוספת **תמוז**,
 ובמק' הדבור נוסף
ואיכא חוב; **[14]** כתי'
 שחילי:

[illegible]

לְיָמֵי שָׁמַיִם מְקִימֵימָן בּוֹ. הַתָּרָה זוֹ לֹא
לְקִימָן וְאֵם לְקִימָנוּ לֹא יִקְבְּלוּ שָׂכָר: א
לֹא בְּרִיחַ שְׂכָרָתָם שֶׁהֵאֵר וְהִנֵּה יוֹרֵד
(ה'ס"ה) ה'ס"ה ב' יוֹמָם וּלְלַיְלָה מְעַבְרֵי
לְדָרְשָׁי יִתְרָה וְכַתְּבָה בְּצוּף מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית לְדָרְשָׁה זוֹ וְהִיא מַשְׁמַע וְהִיא
עֶרְבָה וְהִיא בָּקָר יוֹם הַשֶּׁשִּׁי שֶׁל שָׁשׁ
בְּצִיּוֹן שְׂמִינִי שְׂמִינִי לִקְבָּל הַתּוֹרָה:
וְהַשְׁמַעַת עֲדִין. מִתָּל מוֹרָה: בְּרִחָה
וְיִרְאָה. שְׁמָא לֹא יִקְבְּלוּ שְׂרָאֵל הַתּוֹרָה
וְתַחֲמוֹר הָאָרֶץ לְתוֹרָה וְעוֹרָה: וְאִבְסוּף.
שֶׁקְּבֻלָּה בְּעֵשֶׂה וּשְׁמַע" קִשְׁטָה:
נִמְרֹד. הַשֶּׁלֶךְ אֶת אֲבִרָה אֲפִינוּ
בְּצוּר כְּשִׁיד עַל שָׁלָה קִיבֵל עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹ
עֲבֻדָּת כּוֹכְבִּים" שְׁנִאֲכָרָה לִנְנִי נח"
וְאֲבִרָה כֵּן נח הוּא שָׁלָה הִיא בְּשַׁעַת
מִתָּן תּוֹרָה וְעַל שֶׁ כֵּן קָבַל אֲמִרָפֶל
מִתָּל מְעַבְרִין (ה'ס"ה): אֲשַׁמֵּר
וְהוֹפִיל אֲבִרָה בְּשַׁעַת הַשֶּׁשִּׁי: שְׁאֵל בְּחִשָּׁד
עַ"י הַגּוֹל. דְּכַמִּי" מִה מִנְחָל מִנְל כִּלִּי
בִּיתָן אִפִּי" סִכִּין אִפִּילוּ הַמִּנְחָל אִפִּילוּ
מִשְׁנֵה הַיִּתְחָן הִדֵּר בְּצֵת מִלִּי עֲשִׂים
כְּשִׁינֹאֵל אִינוּ נוֹטֵל עִמּוֹ כִּי קִטָּן"
וְכֵן נח לָטוּף עַל הַגּוֹל" וְעֶקֶב קִישִׁי:
בִּירֹאשׁ שְׁאֵל בְּחִשָּׁד עַ"י הַעֲבִירָיו. אִשֵּׁת
אִשׁ נִאֲכָרָה לִנְנִי נח דְּכַמִּי וְדַבָּר
בְּחִשָּׁדוֹ וְלֹא בִּאִשֵּׁת תִּצְרֹר (ה'ס"ה)
דְּכַמִּי. וְיוֹסֵף קִישִׁי: וְאִיִּדּוֹ הוּא
בְּרִחָה נח". לֹא רִסְקִין דִּישְׁרָאֵל כִּי
דְּמַפְרִשִׁין בְּצִנָּה בְּתַרְתָּ בְּשִׁטּוֹפִין
(ד' י"ו): בְּעֶרֶב שַׁבָּת. צִעֻסֵם הוּא:
הַיּוֹם אֲשֶׁרֻתָּם. צִעֻסֵם הוּא: וְאִלָּא
אֲבִיבָר. דְּלִינוּ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹתֵם לְעִילֵם
הַבָּרָא: בְּחִירוּנֵי. צִעֻלֵי: בְּרִאשִׁי
הַיּוֹם רֹכֵז שְׂמִינִי עַל הַגּוֹלֵת שֶׁלֹּא
גִּגּוֹתֵיהֶן מִשׁוֹפְעִין: מִקְדִּיר. [לִשְׁוֹן
וְטִבֵּק לְעוֹמָר] מִנְקֻבֶּת בָּחָ חוּם גְּדוֹל
כִּכְמוֹ מִקְדֵּשׁ בְּחִירִים דִּיעֲרִיבִין [ד'
(נח). שֶׁנִּיגַן קָבַל וְחִתָּן: בְּתַקּוּפַת מִחוּץ.¹⁰
עוֹלָם וְמוֹשְׁכָה עַד שְׁלֹשׁ מֵחֵשֶׁךְ עַד
יוֹם תְּקוּפַת מִשְׁרֵי הַיּוֹם תְּקוּפַת תַּמּוּז:
נִתְקַבֵּל אֶת מוֹסְדוֹתֵיהֶם. עַל ה'ִ
וְעַל מִשְׁחֹר אֲלָמָר לַע"י דְּכַמִּי לֵמָּה
גְּרַם גִּיס לְאֹמִים יִהְיֶה קִי לְעוֹמָר
נִתְקַבֵּל מִלֹּת סוֹכָה שְׁחֵטִיל¹¹ עֲלֵינוּ:

שלא ביטל את התפלה יבא
(ואליהו בן ברכאל הבו"ר)^(א) וי
שנאמר^(ב) יתנו עידיהם ויצדקו
אמר להן הקב"ה שומים שם
שלא טרח בערב שבת מהיכי
יש לי וסוכה שמה לכו ועשו
יתועב בן לוי מאי קדתיב^(ג)
למחר לעשותם היום לעשו
בא במרוניא עם בריותיו וא
חסרון כים מיד כל אחד [ואח
ברוך הוא מקדיר עליהם חמה
ויוצא שנאמר^(ד) נתקה את כ
אמרת אין הקדוש ברוך הוא ב
ספוגין על לבו לסרו ור"ע (נדרים כ
תנאים מישאל ועוריה שמכרו עמלן לת
דמגיה) (דף יב) מפני מנה נתחייב שו
למה להם למסור עמלן על קדוש ה
דמיי מילי הו"ו)^(ה) יבא בדרה השו
הגזירות והשפחה והשפחה שנפדו וש
שהיו כורכין שם שבע ולא היו מה
למחר על לבך ומה יא לחוש מה
כלל היום לעשותם חזרה

מנווין
לא בריתי יומם וילילה. אם
ולילה והיינו תורה דכתיב
(דברים כח) אלה דברי הצריית:

לומר שאף על פי שמקימו אין מקבלין עליהם שכר ולא ^א והתניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר ^ב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אלא לומר לך שאין מקבלין עליהם שכר מצווה ועושה אלא כמו שאינו מצווה ועושה ^ג דאמר ר' חנינא גדול המצווה ^ד ועושה יותר משאינו מצווה ועושה [אלא כך] אומרים [העובדי כוכבים] לפני [הקב"ה] רבש"ע ישראל שקיבלוהו היכן קיימוהו אמר להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את התורה [כולה] אומרים לפניו רבש"ע כלום יש אב שמעיד על בנו דרתי ^ה בני בכורי ישראל אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר ^ו אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי [דאד"ש] ^ז בן קוש ^ח מאי דרתי ^ט ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתורו ובהו ^י (והיינו דאמר חזקיה ^י) מאי דרתי ^{יא} משמים השמעת דין ארץ יראה שקטה ^{יב} אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה אמר להם הקב"ה מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עובדת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל יבא אשל פומיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה יבא נבוכד נצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם יבא הדרוש ויעיד בדניאל

בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני
וידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה
אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה
ועולם מי שטרה בערב שבת יאכל בשבת מי
יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה
אותה ומי מצית אמרת הכי והא' אמר רבי
אשר אנכי מצוה היום^א היום לעשותם ולא
שלא ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה
מצוי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה
נומל^ב והולך תעושה סוכה בראש גגו והקדוש
בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו
סרותימו ונשליכה ממזגו עבותימו מקדירי והא'
במרוניא עם בריותיו משום דישראל נמי וימנין
(:) סקרוקו צברו צמסקרוקו פיות וסייעו הא דפרין פסק
רבנן שכן סאף פירוש היה להם להשתמחות לללס כיון שלא היה
עיהם של ישראל כללים מפני שהשתמחו לללס כיון הם לא היו
על וישלש קדקדו נמי משמעתי עבדתי^א לללסין לית אה
וי צופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דמלמולא דצהצח
איקין צהצח^ב (מסות דף יא. :) **היום** פשוטם ו'^א
עליהן שכן הוא אמר דממעטא ליה וליקין הקדקדו עליה
לממעטוס צבר כתיב (דברים י) ומשלס לשנוליו ומשלסו שכן

כתבנים וְיֹדִיעַ וישראלים אֵל נאמר אֵלֶּה הָאֲדָמִים. משמע הכה
 לעובדי כוכבים נמי קריין אדם ותימה דהא אמר בעמלא
 (צ"מ דף קד:) דלוי קברי עובדי כוכבים מוטמאין צהאל משום דכתיב
 אֲדָמִים בְּיָמֹת צֹהֵל אֲתָם קריום אדם דכתיב (ויחזקאל ה') וְאֲתָם אֲנִי אֶלֶן
 מרעמי אדם אֲתָם אֲתָם אֲתָם קריום אדם
 ולא עובדי כוכבים קריין אדם ואור"ת
 דיש לחלק בין אדם האדם ולא קרא
 אדם דכתיב גבי מירם (ויחזקאל כה)
 ואחא (בן) אדם ולא אל ביד מחלק
 דלוי אומר קן לקריות אדם בלשון
 חשיבות אלא בלגיונו בלשון ציון
 ופסלות ווא דכתיב בקום עליי אדם
 רואה לומר אדם ולא מלך ומדריש
 המן (מגילה יא.) א"נ ר"ל בקום עליי
 אדם ווא דכתיב^ב מה יעשה לי אדם
 ר"ל אדם שהוא ציו ווא"ת אה אמר
 פסקה השולח (גיטין קז. ד.) יש קא
 לעובדי כוכבים צאלן ישראל לחפור
 בה צרות שחיו ומערות שנאמר והאחך
 נתן לפני אדם ואומר ר"ת דעובדי
 כוכבים נמי מייקרי בני אדם שרואה לומר
 בני אדם הראשון וצברק שור שנגמ
 ארבעה וזמאם (צ"מ דף קל.) הארבעה

ה' שמים וארץ יעידו
כלה אומרים לפניו
וגעין בעדותן שנאמ'
ולילה חוקות שמים
(ש"ב) בן לקיש מאי
נפקר יום השישי מלמד
עשה בראשית ואמר
ת תורתו מוטב ואם
לתורה ובורו (והיינו
מיוזמים העומדים

שאפילו עובר בוכבים ועופק
בתורה. פ"י בשבע מלות שלהם
דלילו בשאר מלות אמרינן בסנהדרין
פרק ט' מיתות (נד ע"ג). עובד אלילים
העוסק בתורה חייב מיתה: **הרי** הוא
בבדן גדול. להכי נקט כהן גדול משום
דחייב יקרה היא מפנינים ודרשינן
(הרומם דף ג' ע"ב) מנחה גדול הנכנס לפני
ולפנים גם מנחת ת"ח גדול קודם לכהן
גדול גם האלן אצל עובד כוכבים
העוסק בתורה הוא ככהן גדול:

גדול המצווה ועושה. פי' מפני שהוא דולג ממיד בעל יצרו ולקיים מצות טעלה: **נוגעים** בעדותן הן, וז"ל והרי ראיה גדולה שקיימו שרי שמים וארץ קיימים הם וי"ל דלדן חוששין בזה הריאס דלדן אב מעיד על בן ועוד וי"ל אס קיימים ממה שקבלו כדלמר אס ישראל מקבלים: **יום** החשיש, מימה למד' כשצעה כדש נחתו עשרה הדברות מאי יום כששי וי"ל דיומא קמא לא אמר להו מדי משום חולשא דלורחא' א"ל היתה ראיה לנתן כששי אלא שסופק משה יום אחד מדעמו: *

[illegible]

ומנחין

ממורד שהמדינה לא העלתה את הקצ"ס (הדלקים) [מס. 58]. **בוטריס** הוא פוסטר וקולאז' פוסט-מודרניסטי. יצירותיו נחשבות לאחד מהסוגים המובילים של האמנות הפוסט-מודרניסטית. הוא ידוע בעיקר בזכות סדרת ה"פוסט-קאפי" (Postcards) שלו, בהם הוא מציג תמונות של אנשים, חיות, ונופים, ומוסיף עליהם טקסטים, צבעים, ופרימוטים. סדרת ה"פוסט-קאפי" שלו נחשבת לאחת מהיצירות המרכזיות שלו, והיא מציגה תמונות של אנשים, חיות, ונופים, ומוסיף עליהם טקסטים, צבעים, ופרימוטים. סדרת ה"פוסט-קאפי" שלו נחשבת לאחת מהיצירות המרכזיות שלו, והיא מציגה תמונות של אנשים, חיות, ונופים, ומוסיף עליהם טקסטים, צבעים, ופרימוטים.

עין משפט
גר מצוה

ב א מ"י פ"א מהל' ת"ח
הל' יג סמוג עשין יב
טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף
:1

[illegible][illegible]

מלך בדור הפלגה ולכך
נהרא שמו (וויזנדיין יג)

רע על שנקחרס מאלינו לפי
שאדם תוהה ומשחומם על
בנו של אחשורוש שהוא בן
י"א (עירובין כב.). בוקדיר
ו"ש בלע"ז [תהלים ב, ג].

לג:

עין משפט
גר מצודה

א אֲמִי"ם הַמְּלָכוֹת לֵי
הַמִּקְדָּשׁ הָלֵךְ יֵאָמֵר
ב בִּמְיֻזָּה פִּי"ו הַמְּלָכוֹת
ג מְחִידִים וּמוֹסְפִין הָלֵךְ
ד הֵם
ה הֵם פִּי"ד הַמְּלָכוֹת
ו חֲסֵדֵי הַלֵּלֵךְ יֵאָמֵר
ז דִּי מִי"ם שֶׁם הַלֵּלֵךְ ט
ח הֵם מִי"ם פִּי"ה הַמְּלָכוֹת
ט כִּלֵּי הַמִּקְדָּשׁ הֵלֵךְ יֵאָמֵר
י ו מִי"ם שֶׁם הַלֵּלֵךְ ד
יא ז מִי"ם פִּי"ו הַמְּלָכוֹת
יב מַעֲהָ"ק הֵלֵךְ יֵאָמֵר
יג ח הֵם פִּי"ה הַמְּלָכוֹת
יד מְחִידִים וּמוֹסְפִין הָלֵךְ
טו ט שֶׁם הֵלֵךְ ז
טז מִי"ם שֶׁם הַלֵּלֵךְ ט

תורה אור השלם
(א) וַיֵּשֶׁא אֱהֱרָן אֶת
יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם
וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחֲטָאֹת
וַהֲעֵלָה וַהֲשִׁלְמוּם:
[וְקָרָא מ, כב]

(ב) [תהלים כד]
(ג) [תהלים מנח]
(ד) [תהלים פכ]
(ה) [תהלים צד]
(ו) [תהלים פא]
(ז) [תהלים צג]
(ח) [תהלים צב]

שיטה מקובצת

6 נכנס והשתחוה תיבת
 יוצא ל"ש **3** הסגן
 הכהן גדול בימינו
 והעלוהו הרשית לו:
ג ושתי הצרורות. ע'
 תוס' ערכין (דף י ע"ב):
 נשלם מס' תמיד
 בילא"ו

וכן תלמוד קטע נה קר
 פברק ראשון שני ורביעי
 פברק שלישי וחמישי ושני
 נא קטע עוליים תלמוד
 אל התפרסם אינו אלא
 מקצת מפי רש"י בדיומא
 ומשאר דוכחי ופברק שני
 וחמישי רדפס
 והתפרסם וז"ל במקום אותו
 התפרסם מפי' מדות אלו
 לא תלמוד ולא תהיה
 על פי ה' הרמב"ם וז"ל ולא
 שני ה"ר חשמי' וז"ל
 שגדוקם עליהם נא שכל
 מחשבות שבתלמוד לא
 תנאליהם תהיה גמולת
 מוטעות וז"ל לא תשחית
 להדקדוק אלא תנאליהם
 ויודי ראשית תהיה
 ופירושים עוליים ונאליהם
 נאליהם תנאליהם לא לני
 תהיהם כפי'

וְעַתָּה יִזְכֶּה שְׁחִירָתוֹ (עֲבָרֵת יִזְכֶּה שְׁחִירָתוֹ) אֲלֵלָה לְקַטְרֵת בְּצֶלֶד שְׁמִיפִיסִים לֹה הַחֲדָשִׁים (ה) עִם יְשִׁיעַ בֶּן הָעֲרֵבִים כְּמוֹ שֶׁהִקְדַּמְנוּ. וְכֵן אָמַר בְּנִי 'סוֹכֶה (ד) מִשְׁמֵר הָיִלָּה מִקְרִיב תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר וּמוֹסָפִים וּמִשְׁמֵר הַנֶּכְסִים מִקְרִיב (ה) תִּתְמַד שֶׁל בֶּן הָעֲרֵבִים וּבְיָדָיו אֵלֵּי וְאֵלֹה מוֹלֵקִין בְּחֵסֶד הַפִּינִים כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר שֶׁסָּדַק וְעַתָּה שְׁחִירָתוֹ אֵלֵּי וְאֵלֹה מִלֵּךְ אֶת הָעֲרֵבִים אִי אֶפְשָׁר גַּם כֵּן בְּגִלְיָה לְדִישׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפִּינִים וְכֵן לְדִישׁוֹן מִטְוֵרָה כְּמוֹ שֶׁזִּכְרְנוּ בְּצֶאֱךָ וּלְפִיכָךְ יִיחָה סְקוֹר הָאֲמִתִּי הָיִלָּה מִלֵּךְ מִה שֶׁאֲמַרְנוּ וְיִעַל דַּעַת חֲכָמִים כֵּן וְהוּא שֶׁאֲחֵר הַרְמַת הַדָּשָׁן מִמִּזְבֵּחַ הַחֵילִין וְהוּא מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה מְסַדְרִין מִעֲרֵכָה גְדוּלָּה וְאַחֵר כֵּן מִעֲרֵכָה שְׁמִיָּה וְאַחֵר כֵּן מַעֲלִין שֵׁי גִזְרֵי עֲלִים וְיִטְחִין אֹתָם עַל מִעֲרֵכָה גְדוּלָּה וְאַחֵר

כן מומנים כגם התמיד ואחר כן פותחין
 שער הגדול כמו שאכזרו ובשעת פתיחתו
 שוטט התמיד וצאס שמי הכנים להיכל
 שחזר אחרי מדרש מוצח הפנימי והשני
 מדרש המנורה תוך זמן ששומעין התמיד
 ונטל דמו צמורק ואינו זורק דמו על
 גב מוצח עד שגמר דשון מוצח
 הפנימי ואז זורק דמו ואחר זריקת
 דמו מתעסק הצטצת חמש גירות
 המתעסק פ ומתעסקים האחרים גירות
 התמיד והצאח אצרו לכבש ומליחתם
 שם כמו שהקדמו הכל צצח אחת אחר
 כך מתקצצין גלשבת הגוית וקורין כמו
 שהקדמו ואחר כן מציא הקטרת
 להיכל ומקטיר ואחר כן מטיצ שמי
 גירות הנשאלים כמו שהקדמו ואחר כן
 מעלין האצרים לגב מוצח ואחר כן
 הסלת ואחר כן הצמיצין ואחר כן
 יין לנשך ובשעת ניסוך היין מתחילים
 הלוים צדק ומנגנים צבלים הנזכרים
 צברצין (ד.) ופותצין תשע תקיעות
 הפסקות כפי הפסקות השיר כמו
 שיתצאר עכשיו וכשיולא המקטיר מן
 ההיכל עומד על מעלות האולם עם
 ההימים האחרים כמו שיתצאר עד
 שיגמר העס האצרים למוצח אח"כ
 מוצרצין העס צרכת הכנים כמו שיתצאר
 ושומר הסדר הזה שהוא יולא מתוך כל
 מה שנאמר צעין זה תנשעה וזהתלמוד :

הדרך על־ך החלו עולים

הסגן בסודרים והקיש
הללים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל
לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיכנה במהרה בימינו אמן
היו אומרים ^א לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשנו
קדשו בשלישי היו אומרים ^ב אלהים נצב בעדת אל בן
אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים ^ג הרנינו לאלהים
נגאות לבש לבש וגומר בשבת היו אומרים ^ד מזמור
שבת ומנוחה לחיי העולמים; הדבר עלך ב

היה לפני שער האולם: באו וצמדו על מצבות האולם. המקטיר הוכס במחמה מאחור
לכן מקטירי הקטרת היו עומדין ליד שער: וברבו את העם ברבוב אחת. נשאו פסיהם
במקטירי פניהם. והיו עמד שור כן שער מלחמה לעולם ועד ל"ן כיון זכרתי אתכם
לחמה ומלחמה ופסיה: שמעבריה אומר ב' ברבות. משפט פניהם נאמן: את העם
ראשיהו. לני שמורין שם המפרס ופסיה שורה למעלה ב' שקהם להגדיה אצטעוסיס:
למעלה מחלשם: כיון שבה"א רובא' להקריב. ב' סמיה אצ"ל פל"ן ב' הוא מקטיר בלש
לש [ב'נ: דן] בן מוסל און פסיהם מנחה איה לזמן סמיה אצ"ל פל"ן ב' פסיהם שור בלש
השני "ההראשון. וזה רוב כער כן גדול שקבל על האברים מיד מזה: בא ב' "ההקרי א
ומתחיל לזמן פסיה פוגע בקרן לדומים מוריסם ומקטיר למיע עד מזה אגיע בקרן מערבי
התחזה ב' לחמה ומתעשרה עד לחמה מן הדרוס לני להשכור השיעין למחנה איה לזמן
שיונין קרן שחלל ומחירן על עסקב שורין ויהיה ופסיה ופסיה [שער] דהיינן קרן שזנה פסיהם
היה איה ממשן שיעין ומתערה יין ממשן שיעין לנספק וליקטור השער מן שחל מן
ושגע כצחן גדול שחל ל"ן לנסק: הפגן עומד על קרן. שיהא אמה על אמה: על שור
ותקפו שוריה ותקפו. על שיעקה לורס שיער: איה: כסיה: וצמדו אצ"ל ב' כן
היה קטן השוריה לורס שיער: איה: צפרק. שם פסיה איה שור מלחמה ו' פקדוק
פסחין שפסיהם ואחד קישות נקמדם ב' לפסחיהם שפסיהם ושעל לחתך על שער ב' ויהיה
שם [ב'נ: דן] על שם שקהם שחל ופסיה ופסיה שיעולו: שיער גדול ב' ומהדו"ה ו' ויהיה
על שם שחל כחממה ויהיה שחל לעשרה: ברביעי א' נקמדות ב' ש"ס מזה ונהיה
וענינס ענפס: ב' בששי היו אומרים ב' מ"ה אצ"ל אבש. ש"ס שנמח מלחמה וקטור

חשק שלמה על פי' הרא"ש (א) [ויקרא יז וכל אדם לא יהיה בזהל מועד צבאו לכפר בקדש].

בזמן שכהן גדול פרק שביעי תמיד

בזמן. אבנים טובות. ר"ל אבני אפוד והסתחוויה זו לא תהא אלא צהיכל

צלי ספק: באו ועמדו. רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית
ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך החלו עולים צמעות האולם
והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם תחלה
ינמנמו על מנחת הודם שנגזר שאל

שתחת שלשה אוחזין וי אחד בשמאלו ואחד בשממו קול יוצא הגביה לו את והשתחוה ויצא נכנסו יצאו: ב כאו ועמדו על אשונים לדרום אחיהם

נמצעו על כנף שתי שמוות אחד
 כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד
 שיש נותנין עליו האבנים וואו שלמן
 הלפס המזכר כלי ונותמינן משקלים
 אמרנו כן ארזא מקיש הללל ובר
 צארנו ¹ צמשי ממנחות שהסמיכה לא
 תהא אלא על החים וסמיכה זו היא
 על הצברים ולפיכך היא כזו שאמרנו
 שם משום כידור על כן גדול כדי שמהא
 לו היכרא : וסודרין, ק"ס דלגס : כבר
 נתבאר צמרא ר"ה (דף לא) הטעם
 למה יחדו אלו המזמורים אלא הימים
 ואמרו צום ראשון לה' הארץ ומלואה
 לפי שהיא תחלת מעשה בראשית ובשני
 שבו נחלקו המים והשמים תחתיהם
 ואמר גדול ה' ושבשעי שבו נגזרת
 הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר
 אלהים נצב צדעת אל צדיעי שבו
 נבראו השמש והירח אומר אל נקמות
 ה' שהוא נוקם מן החושים אחר עבודתם
 צמשינן לפי שנגזרו מיני צעלי חים
 ויש בהם פלגים מפני התלוק צמשינן
 ותנועתם מעצמם ופלגים אחרים שיש
 בצעלי חים אומר הרנינו לאלהים עוזנו
 לפי שצעה שרואין אותם משמים
 הוציא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם
 מעשה בראשית ונברא האדם גם כן
 שזמן גדולת הוציא יעננה אומר ה'
 מלך נאות לבש :

הדרן עלך בזמן שבתן גדול
ומליקא לה מסכת תמיד

דָּק תְּקִיעָה וְעַל כָּל תְּקִיעָה הַשְׁתַּחֲוִיָּה זֶהוּ סֵדֶר הַתְּמִיד
 ד' הַיָּשִׁיר שֶׁהָיוּ הָלִיּוֹם אוֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
 הָיוּ אוֹמְרִים ג' גָּדוֹל ה' וּמֵהוּלָּל מְאֹד בַּעִיר אֱלֹהֵינוּ הָר'
 ב' אֱלֹהִים יִשְׁפּוֹט בְּרִבְעֵי הָיוּ אוֹמְרִים ט' אֵל נִקְמוֹת ה'
 עֲזָרוֹ הָרִיעָו לְאַלְהֵי יַעֲקֹב בִּישֵׁי הָיוּ אוֹמְרִים י' ה' מֶלֶךְ
 הָר' לְיוֹם הַשַּׁבָּת מִזְמוֹר שִׁיר לַעֲתִיד לְבוֹא לְיוֹם שְׁכֻלּוֹ
 ז' שִׁבְחֵהוּ גָדוֹל וְסֻלִּיכֵהוּ לֵה מִסַּבְתַּת תְּמִיד

וְעַל כֵּן: עֲמִידוֹת רֵאשִׁיטוֹנִים, שֶׁעַל מִזְבֵּחַ עֲמִידוֹת הַמִּזְבֵּחַ: הָיוּ. שֶׁל הַשָּׁלֹשׁ לִפְּנֵי
 הָעָרֶה אֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִבְרָךְ וְגו' יִבְרָךְ יֵלֶךְ יֵשָׁע הָיָה וְהִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ נִמְצֵא שֶׁלֹּא עֲמִידוֹ
 הָיָה לִכְרֹךְ אֶל שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הָיָה עֹשֶׂה מִשְׁמָרִים וְאֵפֶיךָ שֶׁלֹּא הִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ הָיָה עֲמִידוֹ לִפְנֵי
 הָעָרֶה. וְיֵדֵי אֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְאֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ. בְּמִצְוֵי: בְּמִצְוֵי
 וְעַל כֵּן: עֲמִידוֹת רֵאשִׁיטוֹנִים, שֶׁעַל מִזְבֵּחַ עֲמִידוֹת הַמִּזְבֵּחַ: הָיוּ. שֶׁל הַשָּׁלֹשׁ לִפְנֵי
 הָעָרֶה אֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִבְרָךְ וְגו' יִבְרָךְ יֵלֶךְ יֵשָׁע הָיָה וְהִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ נִמְצֵא שֶׁלֹּא עֲמִידוֹ
 הָיָה לִכְרֹךְ אֶל שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הָיָה עֹשֶׂה מִשְׁמָרִים וְאֵפֶיךָ שֶׁלֹּא הִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ הָיָה עֲמִידוֹ לִפְנֵי
 הָעָרֶה. וְיֵדֵי אֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְאֵל שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הִתְרַשָּׁה מִדֵּל הַהֶסֶךְ. בְּמִצְוֵי: בְּמִצְוֵי

[ג'ל ש"ל מקשרי אלטעוואַזים מגזינים יידישע לעמלע מראשיהם]. (ג) [אויב ל"ט י"ג וחי' גדפא דערנ

מסורת הש"ס

(א) [סוטה לו: ב] מנחות
72. (ג) זבחים סד.
(ד) [כל המשנה ופירושה
בר"ה לא. ה] [שחרית
זוכה ערבית, ו] [צ"ל
צמטעה].

הצעות הב"ח

(ח) ד"ה (צעמוד הקודם)
ומה שאמר וכו' שמפיין
לה חדשים בין הערצים.
בז"ל וחיבות עם ישנים
נמחק:

פי' הרמ"ש

[illegible]

כנס **השבתות.**
אמר הקטרה
ונכנס להיכל להשמות
ואין זה בראה רקיע
ההשמותאזה ענדה היא:
שששה אוהין ב.
לכטודו של כה"ג כשר
ססומכין זו ענדי
נכניסמו להיכל המלך:
אחד באבנים טובים
ענמשן: הגביה יא את
ההשמות. הללו לפני
שחם הייכל לניעות וכן

וְשָׁבוּ מִן הַקָּדָשׁ לְקִדְשֵׁי שֶׁשָּׁם
 מִתְּחִלָּה נִתְּנָה לָהֶם לֵאמֹר
 מִשְׁמַחֲמֵי הַקָּדָשׁ שֶׁהָיוּ יוֹסֵף
 לְדָוִד: **לְדָוִד:** בְּיַד בְּרִיָּה
 וְשָׁמָּה מִשְׁמַחֲמֵי שֶׁשָּׁמָּה
 יָרָן וְזָרְקָן: **מִפִּי** מִנְחָנוֹת
 עַל שֶׁ הִתְעַרְבָּה: **הַדְּרִישִׁי:**
 וְשֶׁהָיוּ לְמִיטֵי וְשֶׁהָיוּ לְמִיטֵי
 (דָּף ע"א): שְׁהִיפִי עַל
 לִגִּי: דְּבָרִים אֵלֶּה שֶׁנִּתְּנוּ
 עַל שֶׁהָיוּ לְמִיטֵי לְהִקָּדֵם
 אֶת הָאֵל הַיּוֹן וְשֶׁנֶּאֱמַר
 מִשְׁמַחֲמֵי שֶׁנִּתְּנוּ לְהַלְלֵם:
 וְהָיוּ שְׁמֵי יִרְדָּן וְשֶׁנֶּאֱמַר
 אֶת הַדְּבָרִים (דָּף ע"ג): אֵין
 אֶת מִנְחָתוֹ: **מִפִּי** בְּרִיָּה
 הָיוּ שֶׁנֶּאֱמַר: **בְּרִיָּה** בְּרִיָּה
 וְהָיוּ לְשֶׁמֶת שֶׁנֶּאֱמַר
 וְהָיוּ הַדְּרִישִׁי הַדְּרִישִׁי:

[ג'ל שז"ל מקשרי אלטעוואַיזעס מגזינעס יידישעס למעלה מראשיהם]. (ג) [אויב ל"ט י"ג וחי' גדפא דערנ

הבא לשאול בבית דין דיני ממונות או דיני טומאה וטהרה: מתחילין מן הגדול. הגדול שבדיינים אומר דעתו בתחילה, שכן מידת חכמים שלא לדבר בפני מי שגדול ממנו: ודיני נפשות מתחילין מן הצד. אבל בדיני נפשות שואלים בתחילה את הקטנים שבדיינים היושבים מן הצד שיאמרו דעתם, והגדול שבבית דין היושב כאמצע אומר דעתו רק לבסוף, שחוששים שאם יאמר הגדול את דעתו בתחילה, שמא לא יעזו הקטנים לחלוק על דעתו. אבל בדיני ממונות וטומאות וטהרות אין חוששין לכך: הכל כשירין לדון דיני ממונות. ואפילו גר שאמו מישראל, ואף ממזר, כשרים לדון דיני ממונות: ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים ולויים וישראלים המשיאין לכהונה. מיוחסים שראויים להשיא בנותיהם לכהנים. ובבבלי (סנהדרין לו:) יליף מדכתיב (שמות יח כב) והקל מעליך ונשאו אתך, ודריש בדומין לך שיהיו השופטים מיוחסים כמון (רש"י, רע"ב):

גמ' רבי אומר (שמות כג ב) לא תענה על ריב. לנטות אחרי רבים להטות: רב כתיב, והכתיב של רב בלי יו"ד מלשון רב דהיינו המופלא שבבית דין לדרוש: שלא תענה אחר הרב אלא קודם לרב. והכי קאמר קרא לא תענה אחר שאמר המופלא שבבית דין את דעתו, אלא תגלה את דעתך קודם שיאמר דעתו, ומפרש על מלשון (במדבר כ ה) והחונים עליו, והפסוק בא ללמד שדיני נפשות

פותחין מן הצד, שחוששין שאם המופלא שבבית דין יגלה דעתו, לא יעזו הקטן לחלוק עליו (קה"ע): ר' יוסי בן חנינה אמר. פליג וס"ל דהפסוק מיירי בדיני ממונות: (שם) לא תענה על ריב רב כתיב שלא תענה קודם לרב אלא אחר הרב. ודורש לשון על כמו לפניו, שלא יאמר דעתו בדיני ממונות קודם המופלא שבבית דין אלא לאחריו, ומכאן שבדיני ממונות מתחילין מן הגדול, ובדיני נפשות שמתחילין מן הצד יליף לקמן (פנ"מ): רב אמר (שם) לא תענה. דורש על רב מלשון ריבוי: אפילו אחר מאה. אפילו אחר מאה. אפילו אם דיינים רבים חולקים עליך (מאה לאו דווקא) אל תטה אחריהם אם נראה לך שהדין עמך (קה"ע): דברי ר' פינחס. חולק על

אמר כאן להלכה. ומשני הא דאמר ר' אבהו אין דנין דיני ממונות בערב שבת היינו מדרבנן משום כבוד שבת כדאמרין לעיל: ה"ג כאן לדבר תורה. והא דקתני במתני' דדווקא דיני נפשות אין דנין בערב שבת היינו מן התורה מפני שאינו יכול לגמור הדין בשבת כדפרישית לעיל, אבל בדיני ממונות שגומרין הדין באותו יום מותר לדון בערב שבת מן התורה (סמ"ג עשין צח): ויידונו אותו בערב שבת ויגמר דנו בשבת ויהרג למוצאי שבת. פריך – אמאי אינו יכול לדון בערב שבת ולגמור דינו בשבת ולהרגו ביום ראשון: אם אומר את כן נמצא דינו משתקע. ומשני נמצא מעכב ומענה את דינו כיון שיודע שיהרגוהו (קה"ע): ה"ג ריש לקיש בעי ויידונו אותו בערב שבת ויגמור דינו בשבת וייהרג בשבת (מוכא בבבלי סנהדרין לה): ריש לקיש פריך ויידונו אותו בערב שבת ויגמר דינו בשבת ותהא מיתת בית דין דוחה שבת בקל וחומר מעבודה : [ז]: מה אם עבודה שדוחה שבת. בקרבנות תמידין ומוספין: רציחת מצוה דוחה אותה שנאמר (שמות כא יד) מעם מזבחי תקחנו למוות. שאם היה כהן רוצח ורוצה לעבוד עבודה מביאין אותו לידון בבית דין ולא יעבוד עבודה: שבת שהעבודה דוחה אותה. כדפרישית: אין דין שתהא רציחת מצוה דוחה אותה. קל וחומר שתהא מצות מיתת בית דין דוחה שבת: ר' לא בשם ר' ינאי מיכן. מקרא דלקמן יליף: לבתי דינן שלא יהו דנין

***הלכה ז מתני' דיני ממונות הטהרות והטמאות מתחילין מן הגדול ודיני נפשות מתחילין מן הצד הכל כשירין לדון דיני ממונות ואין הכל כשירין לדון דיני נפשות אלא כהנים ולויים וישראלים המשיאין לכהונה: גמ' רבי אומר לא תענה על ריב רב כתי' שלא תענה אחר הרב אלא קודם לרב. ר' יוסי בן חנינה אמר לא תענה על ריב רב כתיב שלא תענה קודם לרב אלא אחר הרב. רב אמר לא תענה אפילו אחר מאה דברי ר' פינחס.**

בשבת. שאין מיתת בית דין דוחה שבת: נאמר כאן (שמות לה ג) בכל מושבותיכם. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת: ונאמר להלן. גבי מיתת בית דין: (במדבר לה כט) והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם, מה להלן בבית דין הכתוב מדבר. מה מושבות האמור כאן במיתת בית דין כדכתיב (שם ל) לפי עדים ירצח את הרוצח: אף כאן. הא דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת: בבית דין הכתוב מדבר. ללמד שאפילו לשריפה שהיא מיתת בית דין, לא תבערו אש, ללמד שאין מיתת בית דין דוחה שבת (קה"ע, פנ"מ):

הלכה ז מתני' דיני ממונות הטהרות והטמאות. אדם

למעשה צ"ל לדבר תורה (ר"ף סנהדרין יג, ח"י רבינו יונה סנהדרין לה, מאירי שם) כבשבת צ"ל בערב שבת (גליין אפרים)

הקדמת תולדות אדם

של"ה

בית אחרון

קצא

יגמר השם עלי, (עכ"ל הרמב"ן). והוא מה שכתב (הרמב"ן) בפרשת אחרי מות (ויקרא יח, כט), בענין הקריתות הנזכרים בנפש. אמר, כי הם בטחון גדול בקיום הנפשות אחר[י] [ה]מיתה, ובמתן השכר בעולם הנשמות. והעולה מדבריו שם, [פי] להיות ההפסד, והיא בענינה לא תמות, ולפי שזה כן, לא היה שם סבה (ל)שיבטיח בעל הגמול בקיומה כלל, כי זה מקרה מתולדתה, ולכן לא בא יעודו בתורה, אצל הטובות האלה, להיות שאי[נן] נמשכות לנו כלל (ב)[מ]דרך השבע הצרף בעל הגמול יתברך להבטיחנו [בהם], לומר כי היעודים ההם נמצאים עמנו בנס, ולכן גזר הרב כי שכר כל התורה נסים והם נסתרים.

קלו. ועוד הוסיף הרב ביעודים האלה בפרשת אם בחקותי (ויקרא כו, יא), אמר שם בזה הלשון: וכבר בארנו כי כל אלה הברכות פלן נסים, אין בטבע שיבואו הגשמים, ויהיה השלום לנו מ[ן] האויבים, ויבא מרף בלבם לנוס מאה מפני חמשה, בעשותנו החקים והמצוות, ולא שיהיה הכל הפך מפני נרענו השנה השביעית. כל זה היא דעת הרב ז"ל בשני הגמולים.

קלח. וכבר* נודע בפערים היות הרב גדול המאמינים, [ו]רב מבהק לחכמים בתחמת הקבלה היא תחמת האמת, וגם בעיני יפלא על האמינו כי יעודי התורה הם נסים, עם היותו גדול בחכמה, וכבר אמרו החכמים כי הנס הוא מציאות הדבר בעצם זולת סבותיו העצמיים. והנה לדעתו ז"ל הטובות וההצלחות המיעדות בתורה, לא ימשכו אחר המצוות, ולא יתחייבו מהם כלל, ואין יח(ו)ס בין עשיית המצוות אל עלית האדים וירידת המטר, בהיות הארץ צמאה ויבשה אין כל, ובין התענית אל זפוף האויר המעפף ה[מ]דבריי, אצל מציאת כל זה אחר המצוות, יראה הרב ז"ל שהוא בדרך נס, אין המצוות סבתם כלל.

ערין אין אנו בטוחים ממנו, מה שלא היה כן אם יעד לנו התכלית, כי אז (היינו) [נהיה] בטוחים בדרך המביא אליו, כי אין ספק ימציא לנו דרך להשיגו, כי בזולת זה אי אפשר לבא אל התכלית, ואם כן היה לו לבאר לנו הגמול הרוחני, ומאלינו נבין כי יתן ספוק בגינו להשיג, ולא יאריך ביעודו. משל זה: מלך אחד קרא לאחד מעבדיו היושבים לפניו, והוא (ממתיק) [ממתין] סודו, וצוה עליו ללכת לאי אחד מאי הים, לעשות את מלאכת המלך ולעבד שם עבודתו, והמלך יעודו בהיותו עוסק במלאכתו, שיאכל בטוב האי ההוא ויתעודן בעדונו, ועדין אינו בטוח שבהשלימו את המלאכה, ושיבהו המלך אל המקום והמעלה אשר היה בה מתחלה, אבל כשהבטיחו שישוב אליה, הנה הוא בטוח שהמלך ימציא לו די ספוק, כדי (שיהא) [שיהיה] פנוי לעשות מלאכתו, אף אם לא הבטיחו בזה בפרוש, לפי שאי אפשר לעבד עבודתו בזולת זה. ויקשה עוד לדעתו ז"ל כשידקדק, כי יובן ממנו כי אין הטובה וההצלחה נמשכת אחר התורה והמצוות, ואינה מחיבת מטבעם, וזו השלת מוס בנדרשים. זה שעור כלל דעת הרב ז"ל בשני הגמולים, ומה שנראה ראוי להשי(ג)[ב] עליו.

קלו. הדעת השניה, היא דעת הרמב"ן ז"ל, נמצאו לו בפרשת וארא (שמות ו, ב), אמר שם בזה הלשון: לא תבוא על אדם טובה בשכר מצוה או רעה בענש עברה, רק במעשה הנס^ק, ואם ינח האדם לטבעו או למולו, לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו. אבל שכר כל התורה וענשה בעולם הזה הפל נסים, והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם ענש ושכר באמת. ומפני זה תאריך התורה ביעודים שבעולם הזה ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה מופתים ונגד התולדות, וקיום הנפש ודבקה באלהים [הוא] דבר ראוי בתולדתה, שהיא תשוב אל האלהים אשר נתנה' (קהלת יב, ז). ועוד אפשר זה אם

יד רמ"ה

קצ. להבין דברי הרמב"ן ז"ל על בורים יש לעיין עוד מה שכתב בזה באורך בפירושו בראשית מו. טו: שמות יג. טז: כג. כה: ובדרשותיו 'תורת ה' תמימה' טז, יז: וכן ויקרא יח, כט.

שני לוחות הברית <המנוקד והמפואר> עמוד מס 192 א הורוויץ, ישעיה בן אברהם הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והנה מרמזו בסתרי התורה כפי קבלתו נראה הפך (מ) זה, כפי מה שפרשו תלמידיו המקבילים ממנו בהרבה מסודותיו, והוא האמת. וזה, כי העליונים מתברכים בהתעוררות התחתונים בעבודתם, ומשם מתפשטת הברכה אל הגורמים. ואין לומר כי זה דרך גס למבין האמת, אבל טבע העבודה יחייב בן, כמו שהתבאר ויתבאר עוד, בסיעתא דשמיא.

* דגדג"ה

מי לה' זריף לגשת אל הקדש להפך צויות איש קדוש הרב הגדול הרמב"ן ז"ל על בן צאתי להסיר פלוגות זה הרב מעליו, להראות כי דברי הרמב"ן נגיס ואמתיים. אמת כי שער ועגש הם טבעים ולא הספמיים, כמו שצא הרב צנה, וגם חני הארכת צנה צמקום אחר (למן אות רג צהנה"ה), מפל מקום זה הטבעיים חינו צטבע הגשמיים, רק מחוץ לטבע, כי מי שיכלל חמן צפסח אפסר שיהיה צריח מאד לטבע הגוף, והאכל נכרת כי צרע הוא, לטבעי הנשמה. מפל מקום הוא חוץ לטבע מלד הגוף מה שאנו רואים. וכן המתענה ציוס פפור הוא רע לטבע הגשמי^{sup}, והוא רפואת הנפש מלד טבעה, מפל מקום הוא חוץ לטבע[ים] הגשמי[ים] המפרסמ(ות)[ים] לנו.

¹²¹² חכמה

ויחז שפסם עליו הרב הזה ממה שאמרו חכמים, כי הגם הוא מניחם הדבר בעצם, וזאת ספוטיו העצמיים, שמה חני מאד על הרב הזה, כי שכת ולא זכר מה שכתב הוא צעמנו צהקדמת ספרו הזה (עבודת הקודש), וזה לשונו: 'יצחק צחיים' (דברים ל, יט), להודיע כי הפוז היה עקר הרוח והמטענה ההיא. ואמר (שס) 'למען תסיה חפה ורעף' כי מצחירתך צחיים ההם שהיה הפוז, שהיה האהבה את ה' וללכת צדרכיו, כמו שזכר למעלה (שס שס, טו), 'יפסכו החיים לך ולזרעך, כי טבע [הפוז] ההוא בן יחיד, ובלבד שיהיו על הפונה המכונה צהם [מן] המטענה ההיא, והוא 'לחבה את ה' חלוקה' וגו' (שס שס, כ). וכשתהיה העבודה על זאת הפונה, הגה היא הוראה על שפעלה גר צארכ, ולא צא הגה כי חס לעשות קצון קונו, ועל ידי העבודה צפונה הראויה, ימחד השם הגדול צכדוד, והיא האהבה האמתית שהוא היחוד,

כמו שיתצאר צספר זה צסיעתא דשמיא. ועם שנקרה יד השגתנו למלא טעם, ולדעת חיו ימשך ויבוא זה היחוד מואת הפורה ומאלו המלות, ידענו נחמנה כי הם הגורם הגדול חליו, עם שלא השגנו הספה, כי השגנו תועלת צחוש, והוא כי כל האשר וההצלחה לגוף ולנפש, צחיס ונמשכים מן היחוד הזה על ידי העבודה, והוא שצא יפה צאמרו (שס) 'לחבה את ה' חלוקה' לשמע צקלו ולצקה צו כי הוא חיוך וארך ימיו [לשבת על האדמה], כי חס גר הוא צעיניו, הגה פושע ועקר יחשב צהשלימו מה שצא להשלים], עכ"ל (עבודת הקודש) עס.

עוד כתב (עבודת הקודש) צהקדמה הנפרדת לעיל צמקום אחר, וזה לשונו: אמר (קהלת ג, יח) 'את הפל' - סוד יסודו של עולם, 'עשה' - ותקן 'יפה צעמו' - עמו ודאי עמו של צדיק, והוא ענין היחוד השלם מלד פוגת העבודות, והוא אמרו (שס) 'אם את העולם' - סוד עולם השמיטה, 'נמן צלצם', והיא פוגת הלצ ליחד 'צדיק' צ'צק', ואף על פי שיהיו ענין הקרנות והעבודות, והספלות שמשות פעלה גדולה פואת, להמשיך הרוח העליון, וליחד ראש המטענה צסופה, אמר כי (חס) [עם] (מ) כל זה לא תודע צצת זה, חיו ימשך זה היחוד צהתעוררות העבודות, ואין סכלות הספה מעצב צנה, והוא אמרו (שס) 'מצלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה החללים מראש ועד סוף', כלומר, לא ידע האדם ולא ימצא חיו ספה היא, שצבוא על ידי פוגת הלצ (צעבור) [צעבודת] יחוד השם הגדול צכדוד, חכל חין שום ספק שהעבודות ומעשה המלות יסצבו זה היחוד, כשהן נפעלות צללמות הפונה, עם שלא השגנו צצת הענין. ועל בן אמר (שס שס, יצ) 'ידעתי כי חין טוב צם', צכל המעשים, 'כי חס לשמח', כי חס לפעל חוסם צמדצת השמחה העליונה, כמה דאפ אמר (ישעיה לה, י) 'שמחת עולם על ראשם', לתקע שם הפונה, 'ולעשות טוב' (קהלת שס), לתקן ולחצר צה מדת הפוז, והוא היחוד השלם, ואין טוב חלא צדיק^{sup}, חלו הן החיים החממתיים, שחצי השלם (להיותה) [לחיות], והוא סקוין השם הגדול צכדוד, צזה זריף להוציא ימיו, והוא אמרו (קהלת שס) 'צחיו', עכ"ל (עבודת הקודש).

יד רמיה

קעב. דכתיב (ישעיה ג, י) 'אמרו צדיק כי טוב' וגו', וכן איתא ביומא לח ב, וכן איתא בזהר ח"ג דף ק"י ע"ב אהאי קרא.

קעא. יש להעיר, שהרי ידוע לחכמי הטבע שגם להתענות הוא בריא מאד.

שני לוחות הברית <המנוקד והמפואר> עמוד מס 193 א הורוויץ, ישעיה בן אברהם הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דְּבַר זֶה נֹדַע אֶפְלוּ לְהַמּוֹן עִם, וּבִנְדָאֵי זֶה (ה)מֵאֲמַר
הַקֹּדֶשׁ, הַפּוֹלֵל כְּמָה עֲנִינִים, בָּא לֹא־שְׁמוּעִינָן חֲדוּשׁ.

קעב. וְאַתֶּם, בְּנֵי יִצְחָק, שְׁמַעוּ אֵלַי. דַּעוּ בְּנֵי יִצְחָק,
תְּרִי"ג מִצְוֹת אֲשֶׁר נִצְטוּיְנוּ עָלֵיהֶם
בְּעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, 'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים ז, יא) וּמִחֲדָר
לְקַבֵּל שְׂכָרָם (עירובין כב א), אֵין הַשְׂכָּר וְהַעֲנֵשׁ הַסְכַּמִּי,
רַק הוּא טַבְעִי רוּחָנִי, נִמְשָׁךְ בְּעֵצָם, כִּהָא דִּתְנִין (אבות
פ"ד מ"ב) שְׂכָר מִצְוָה - מִצְוָה, וּשְׂכָר עֲבָרָה עֲבָרָה, כִּי
שְׂכָר מִצְוָה גִּשְׁמִית שְׁפוּעַל, זֶהוּ בְּעֵצָמוּ שְׂכָרוֹ, דְּהִינּוּ
רוּחָנִית הַמִּצְוָה הַזֹּאת, כְּעֲנִין שְׂכַתְבָּתִּי לַמַּעֲלָה (אות קמט
- קנא) שְׂכַל הַתְּאָרִים וְהַתְּבוֹת שְׁנִזְכְּרוּ בַּתּוֹרָה, שְׂרַשׁ
וְעִצְמִיּוֹת אֵלוּ הַתְּבוֹת הוּא לְשׁוֹן קֹדֶשׁ, רְצוֹנִי לֹמַר,
שֶׁהֵשֵׁם לַמַּעֲלָה הוּא בְּקִדְשָׁה בְּאַמֶּת, רַק בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
נִמְשָׁךְ שְׁנִקְרָא כִּף הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּהַשְׁאָלָה. כֵּן בְּפַעֲלַת
הַמִּצְוֹת, אֵין לָךְ אֶפְלוּ מִצְוָה קְלָה, שְׂאִין לָהּ שְׂרַשׁ גְּדוֹל
מִלְּמַעֲלָה, וְזֶה הַשְׂרַשׁ הוּא בְּעֵצָמוּ הַשְׂכָּר שֶׁשֵּׁם נִדְבָק
נִשְׁמָחוּ, וְכֵן לְהַפֵּךְ בְּעֲנִין עֲבָרָה, בַּר מִינָן, כִּאֲשֶׁר רָמְזוּ
חֻכְמֵי הַמִּשְׁנָה (שם פ"ג מ"א) וְאִי אִתָּהּ בָּא לִידֵי עֲבָרָה,
כִּי בַעַל הָעֲבָרָה נֹפֵל בִּיד הָעֲבָרָה, שֶׁהִיא הַקְּלָפָה שְׂרַשׁ
הָעֲבָרָה, בַּר מִינָן.

קעג. וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיקָאנְטִי רִישׁ פִּרְשֵׁת בְּחֻקֵּי (יד)
קסא ע"ד): 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ' וְגו',
'וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם' וְגו' (ויקרא כו, ג-ד), דַּע, כִּי
הַבְּרִכוֹת וְהַקְּלָלוֹת הַתְּבוֹת בַּתּוֹרָה, אֵינָן עַל צַד
הַגְּמוּלָה וְהַעֲנֵשׁ לְבַד, רַק הֵן טַבְעִיּוֹת מִמֶּשׁ, כְּדַמְיוֹן
הַזֹּרֵעַ שְׁקוֹצָר, שְׁנֵאֲמַר (משלי יב, יא) 'עֹבֵד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע
לְחֶם, וְהַהֲפֹךְ - הַפֶּךְ. כִּי הֵשֵׁם הַנִּכְבָּד יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה,
הַנִּקְרָא בְּאֵלֶיךָ דִּלְתָה, אֵלֵינוּ יְבוֹאוּ כָּל מִינֵי שְׁפַע
וְאַצִּילוֹת מְרוֹם מַעֲלָה, דְּרַךְ הֵשֵׁם הַגְּדוֹל יִתְעַלֶּה, וְבוֹ
יִתְחַבְּרוּ הַנִּחְלִים הַנִּמְשָׁכִים מִשְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלֹת
הַפֶּתֶר, וּמִלְ"ב נְתִיבוֹת הַחֻכְמָה, וּמִחֻמְשִׁים שְׁעָרֵי
הַבִּינָה, וּמִע"ב גִּשְׁרִים אֲשֶׁר בְּמִים הַעֲלִיּוֹנִים, הַנִּקְרָאִים
מִימֵי הַחֹסֶד, וּמִן מ"ב מִינֵי אֵשׁ לְהַכָּה מִן הַגְּבוּרָה, וּמִן
שְׁבַעִים עֲנָפִים שִׁישׁ לְקוֹ הָאֲמִצְעִי, כָּלֵם בָּאִים
וּמִתְגַּלְגְּלִים דְּרַךְ נֶצַח וְהוֹד, וּמִתְחַבְּרִים בִּיסוֹד, וּמִשֵּׁם
אוֹצַר הַחֻכְמָה

בְּאֵרָה, הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּבִהְיוֹת כָּל אֵלוּ הַהִמְשָׁכוֹת
(שבו) [שם], אִז 'ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד' (זכריה יד, ט), יְחִיד
שְׁלֵם. וְכָל הָעוֹלָם כָּלוּ מִתְבָּרַךְ מִשֵּׁם. וְכָל הַיְצוּרִים
לְמִינֵיהֶם מְלָאִים כָּל טוֹב, כִּי צְנוּרוֹת הַדִּין מִתְמַעֲטִים,
וְצְנוּרוֹת הַחֹסֶד מִתְרַבִּים, בְּסִפְתַּת הַחֲסִידִים וְהַצְדִּיקִים
שְׂבִישְׂרָאֵל, שְׁמֵהֶן מִתְפָּרְסֵם הַלֵּב, וְהַלֵּב מִפְּרִנְסוֹן, כְּעֲנִין
שְׁנֵאֲמַר (משלי לא, יב) 'גִּמְלָתָהּ טוֹב וְלֹא רָע כָּל יָמֵי
חַיֶּיהָ', רְצוֹנִי לֹמַר, בְּעוֹד שֶׁהִיא יוֹנֶקֶת בְּעוֹלָם הַחַיִּים.
וְזֶהוּ עֲנִין כִּי כָּל הַבְּרִכוֹת שְׂבִיתוּרָה הֵן טַבְעִיּוֹת, אֲמָנָם
כְּשֶׁבְנֵי אָדָם חוֹטְאִים, אִז מִתְמַעֲטִים צְנוּרוֹת הַחֹסֶד,
וּמִתְרַבִּין צְנוּרוֹת הַדִּין, וְאִז הָעוֹלָם כָּלוּ בְּצַעַר וּבְחֻסְרוֹן,
וְקָשָׁה מְכַלָּן כְּשֶׁמִּסְתַּתְּמִין הַצְנוּרוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת לְגִמְרֵי,
וְנִמְשָׁכוֹת מִצְנוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת כַּחוֹת רַעוֹת וּמִים הָרָעִים,
אִז הוּא חֲרָבִין אֲרָצוֹת וְעֻקְרֵתָן וְגִלְיוֹת קִשּׁוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין
הַתּוֹכְחוֹת הַתְּבוֹת בַּתּוֹרָה, עכ"ל.

קעד. וּבְפִרְשֵׁת תְּצוּהָ הָאָרִיךְ (הַרִיקָאנְטִי דף קי"ג ע"ג),
וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאֵל יַעֲלֶה בְּדַעְתְּךָ, כִּי
הַעֲנִינִים הַתְּבוֹת בַּתּוֹרָה, הֵם כְּמוֹ הַמַּעֲנִישׁ אֶת
הָאָדָם עַל עֲבָרוֹ עַל מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ, לֹא כֵן, רַק הֵם דְּבַר
טַבְעִי מִמֶּשׁ, כִּי הַמְּבֹטֵל [מִצְוָה] מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹתוֹ
הַטוֹב שֶׁהִיָּה נִשְׁפָּע בְּסִפְתַּת עֲשִׂיתָהּ, הוּא נִמְנָע, כְּדַמְיוֹן
מִי שְׂאִינוֹ זֹרֵעַ שְׂדֵהוּ, שְׂאִינוֹ קוֹצָר, וְכִמִּי שְׂאִינוֹ לֹכֵשׁ
בְּגָדִים שְׂגוּפּוֹ מִתְקַרֵּר. וְכִמִּי שֶׁטָּבַע הָאֵשׁ לַחֲמָם. וְטָבַע
הַמֵּיִם לַהֲרִטִיב, וְהַלֵּחֵם לַהֲשִׁיבֵעַ, כִּף טָבַע כָּל מִצְוָה
וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָם הַטוֹבוֹת שְׁנֵאֲמָרוּ בָּהּ, אוֹ אוֹתָם
הַעֲנִינִים שְׁנֵאֲמָרוּ בְּבִטּוּלָהּ. וְלֹא כָּל הָעֲבָרוֹת שְׁוֹת, יֵשׁ
עֲבָרוֹת נֹגְעוֹת בְּהִיכָל פְּנִימִי, כְּגוֹן עֲבוּדָה זָרָה גְלוּי
עֲרִיּוֹת שְׁפִיכַת דָּמִים וְכִיּוֹצָא בְּהֵן. וְיֵשׁ עֲבָרוֹת נֹגְעוֹת
חוּץ לַהִיכָל, כְּגוֹן אֲכִילַת דְּבָרִים טְמֵאִים. וְלִכֵּן נִקְרָאִים
צְדִיקִים, עַל הֵיוֹתָם מַעֲמִידִים הַדְּבָרִים עַל מִתְכַּנְתָּם.

וּבְסִפְרֵי הַזֶּהר (ח"ג דף קכ"ח ע"א - בשינוי) פֶּתַח רַבִּי
שְׁמַעוֹן וְאָמַר, 'עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ הַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ'
(תהלים קיט, קכו), מֵאִי 'עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ' מִשּׁוֹם דְּהַפְּרוֹ
תוֹרָתְךָ. מֵאִי 'הַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ' (הַפְּרוֹ) תוֹרָה דְּלַעֲלִילָא,
דְּאִיהִי מִתְבַּשְּׁלָא אִי לֹא אֲתַעֲבִיד כְּתֻקָּנָא שְׁמָא דָּא קט"ז.

יד רמ"ה

קפז. פ"י: פֶּתַח ר' שְׁמַעוֹן וְאָמַר, 'עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ הַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ', פִּירוּשׁוֹ, מֵה 'עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ' הוּא מִשּׁוֹם שֶׁהַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ. מֵה 'הַפְּרוֹ'
שְׁנֵי לִוְחוֹת הַבְּרִית <הַמְנוּקָד וְהַמְפּוֹאָר> עֲמוּד מִס 207 א הוֹרוּיָךְ, יִשְׁעִיהָ בֵּן אֲבִרְהָם הַלּוּי הוֹדִפֵּס ע"י תַּכְנֵת אוֹצַר הַחֻכְמָה

ציצית

נבלעים במקיף הגדול שהוא הטלית ומן החזה ולמטה הם ניכרים כי שם הוא ג"כ מקום גילוי החסדים ועל ידיהם נעשו לבנים ומאירים אל הנוקבא דז"א ולכן נקראים תשמישי מצוה יע"ש באריכות ועוד שם ענין תכלת ולבן וציץ וציצית כו' וכמשי"ת בעזה"י: וביאור זה להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, יש להקדים מארז"ל המפליגי' בענין מצות ציצית והוא אמרם ז"ל בפ"ד דמנחות (דף מ"ג ב') ע"פ וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' (במדבר ט"ו ל"ט) שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ופירש"י מדכתיב את כל מצות ועוד דציצית בגי' ת"ר וחמשה קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג, ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם כו' ראי' מביאה לידי זכירה כו'. ולהבין זה למה בחר במצוה זו להיות על ידה דוקא זכרון כל המצות והיותה שקולה כנגד כולן, צריך להקדים תחלה ג' הקדמות. הא' הוא ביאור ענין מעלת התורה והמצות אשר בשבילם ירדה הנשמה ממקום מעלתה בעודה עומדת לפני ה' ומתענגת בהשגתה מזיו כבודו כא' מן השכלי' הנבדלים ותרד בגוף חומרי מלא תאוות גשמי' לקיים מצות מעשיות וללמוד תורת ה' המדברת מעניני גשמיים כפיאה ותרומה ומעשרות וציצית מצמר כו' שלכאורה הוא פלאי, וכבר דיברנו מזה במצוה א' וכאן נוסיף לך ביאור

קצת וד"ת עניינים במקום א' ועשירים במקום אחר. הב' להבין ולהשכיל בענין השכר והוא הטובה שתגיע לאדם בעשיית המצות שצונו בהם ע"י מרע"ה והם ב' מינים א' הוא הג"ע ב' תחיית המתים בב"א, והנה הרמב"ם ז"ל בפ"י המשניות במשנת כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב האריך בביאור ענין עוה"ב שלדעתו זהו הג"ע וז"ל בקוצר כי כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים ולא החרש שמע הקולות כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות שהם תמידי' ועומדים לעד ואינן נפסקים ואין ביניהם ובין התענוגים גשמיים יחס וקורבה בשום פנים, וענינו הוא מה שמשיגים באמתת הבורא ית' ובוזה הם בתענוג תמידי שאינו נפסק כו' והוא העוה"ב שנפשותינו משכילות שם מדיעת הבורא ית' ואותו תענוג לא יחלק לחלקים ולא יסופר ולא ימצא משל למשול בו אותו התענוג אלא כמ"ש הנביא ע"ה כשנפלאו בעיניו גדולת הטוב ההוא ומעלתו אמר מה רב טובך כו' (תלים לא כ') והוא הטובה והתכלית האחרון ולהיות בכבוד הזה ובמעלה הזכרת עד אין סוף כו'. ותח"ה הוא יסוד מיסודי מרע"ה כו' ודע כי האדם יש לו למות בהכרח ויתפרד וישוב למה שהורכב ממנו עכ"ל, ור"ל כי תח"ה הוא לפי שעה ואח"כ ישוב לג"ע שהוא התכלית האחרון והטובה האמיתית הנק' עוה"ב וביאר זה ג"כ יותר באגרת התח"י אשר לו יעו"ש. אבל הרמב"ן ז"ל נחלק עליו בראיות ברורות דהא ארז"ל צדיקים אינן חוזרין לעפרן (סנהדרין צ"ב א') ופי' דתח"ה הוא התכלית האחרון והוא הטובה הגדולה הנק' עוה"ב, והג"ע שהוא תענוג הנפשות ושכלי' נבדלים אם אמנם אמת שמעלתו נכבדת עד מאד וכמ"ש הרמב"ם ז"ל וגם יותר ממה שכתו' גבוה מעל גבוה מאד נעלה, עכ"ז אינו רק מקום לפי שעה להנפש מעת פרידתה מן הגוף דעתה עד זמן התח"י שהוא העוה"ב שטובת העוה"ב שהוא התח"י עודפת עליו לאין קץ ותכלית בענין התענוג בגילוי אלקותו ית', וכן הוא האמת עפ"י הקבלה. ולכאורה אינו מובן איך יהי' התענוג לנשמה כשהיא בגוף יותר מעולה ונכבד מן התענוג לנפש המופשטת מן החומר שהרי מעלת הרוחני' יותר שלם מהגשמי' כנודע, ושני הקדמות אלו יתבארו בהקדים הקדמה שלישית שיעדתי לך תחלה, והוא בענין חידוש העולם והתהוותו מאין (הן בשי"ב והן בתמידי' כמאמר מחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב כנודע בסוד השבת) בכח הבורא ית' המחדש מאין ליש, שזהו ע"י ב' מיני המשכת החיות ממנו ית' להעולם א' החיות הנשפע בתוכיות ופנימיות הנמצאים רצוני לומר שהם משיגים אותו בכלים

אגרת הקדש קד

חימה. ורוח נכאה כו'. וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו' :

ג וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו. ודרשו רז"ל מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. פי' שהשריון עשי קשקשים על נקבים והם מגינים שלא יכנס חץ בנקבים. וככה הוא מעשה הצדקה: אוצר החכמה

וביאור הענין כי גדולה צדקה מכל המצות שמהן נעשי' לבושי' להגשמה הנמשכי' מאור א"ס ב"ה מבחי' סובב כל עלמין (כמבואר הפי' ממכ"ע וסובב כ"ע בלק"א ע"ש) באתערותא דלתתא היא מצות ה' ורצון העליון ב"ה. ועיקר המשכה זו מאור א"ס ב"ה הוא לבוש ואור מקיף ל"ס דאבי"ע המשתלשלות מעילה לעילה ומדרגה לדרגה כו' הנקראות בשם ממלא כ"ע. פי' כי אור א"ס ב"ה מתלבש ומאיר בתוך כל השתלשלו הע"ס דאבי"ע והוא המאציל הע"ס דאצילות המשתלשלו לבי"ע ע"י צמצום עצום המבואר בע"ח ונקרא אור פנימי. וע"י קיום המצות נמשך אור מקיף הנ"ל ומאיר תוך הע"ס דאבי"ע ומתייחד עם האור פנימי ונקרא יחוד קוב"ה ושכינתי' כמ"ש במ"א. ומהארה דהארה מאור מקיף הנ"ל ע"י צמצום רב נעשה לבוש לבחי' נר"ן של האדם בג"ע התחתון והעליון שיוכלו ליהנות ולהשיג איזה השגה והארה מאור א"ס ב"ה כמ"ש במ"א. וזה שאמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. כי בעוה"ז הגשמי ובעל גבול וצמצום רב ועצום מאד מאד א"א להתלבש שום הארה מאור א"ס ב"ה כ"א ע"י י"ס הנקראים גופא בווה"ק. חסד

דרועא

דרועא ימינא כו'. לפי שבכו שאין ערוך לו להגוף הגשמי
 לגבי הנשמה כך אין ערוך כלל לי"ם דאצילות לגבי
 המאציל העליון א"ס ב"ה. כי אפי' ח"ע שהיא ראשיתן
 היא בבחי' עשיה גופנית לגבי א"ס ב"ה כמ"ש
 בלק"א. ואי לזאת במעשה הצדקה וגמ"ח שאדם
 אוכל' מפיחתיהן בעוה"ז יש נקבים עד"מ בלבוש
 העליון המקיף על גופא הם הכלים די"ם. להאיר
 מהם ולהשפיע אור ושפע מחדר דרועא ימינא אורך
 ימים בעוה"ז הגשמי ועושר וכבוד מדרועא שמאלא.
 וכן בתפארת. והוד והדר וחדוה וכו': אך כדי שלא
 ינקו החיצונים למעלה מאור ושפע המשתלשל ויורד
 למטה מטה עד עוה"ז הגשמי. וכן למטה להגין על
 האדם ולשמרו ולהצילו מכל דבר רע בגשמיות
 וברוחניות. לזאת חזר ומאיר אור המקיף וסותם
 הנקב עד"מ. כי הוא מבחי' א"ס וסובב כ"ע כנ"ל.
 וזהו שאמרו רז"ל מצטרפת לחשבון גדול דייקא כי
 גדול ה' ומהולל מאד בלי סוף ותכלית וגבול [ח"ו]:
 אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפע לעוה"ז
 הגשמי מי"ם הנקראים גופא הוא היחוד הנ"ל שהיא
 תוספת הארה והשפעה מבחי' אור א"ס המאציל
 העליון ב"ה ביתר שאת על ההארה וההשפעה
 שבתחילת האצילות וההשתלשלות וכו'. וראשית
 תוספת ההארה וההשפעה היא לראשית הי"ם וזה
 הוא וכובע ישועה בראשו ישועה הוא מלשון וישע
 ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא ירידת האור והשפע
 דש"ע נהורין שבזוה"ק. וכמ"ש יאר ה' פניו אליך.
 יאר פניו אתנו סלה. אתנו הוא ע"י מעשה הצדקה.
 וזה הוא זורע צדקות מצמיח ישועות. וככה יאר ה' פניו
 אליהם צדקתם עומדת לעד וקרנם תרום בישועת
 מצמיח קרן ישועה צמח צדקה מהכובע ישועה הנ"ל.
 כנפש תדרשנו: